

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра європейської економіки і бізнесу**

Освітньо-професійна програма	Міжнародні економічні відносини
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність	292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: денна

**КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТРСЬКА РОБОТА
на тему «Розвиток єдиного ринку ЄС»**

здобувача Жарковської Валерії Володимирівни

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач, Мовсесян А.С.

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., доцент, Федірко О.А.

(підпис)

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**Міжнародні економічні відносини
29 Міжнародні відносини
292 Міжнародні економічні відносини**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
Освітньо-професійної програми

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

_____ Федірко О.А.

«____» _____ 20__ р.

«____» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

**здобувачу вищої освіти Жарковській Валерії Володимирівні
денної форми навчання**

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: «Розвиток єдиного ринку ЄС»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «__» вересня 2023 р. № _____

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах Європейської Бізнес Асоціації, наукових публікацій, аналітичних звітів міжнародних організацій та офіційних інституцій ЄС

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Методологія дослідження розвитку єдиного ринку ЄС
Розділ 2	Сучасний стан і тенденції розвитку єдиного ринку ЄС

Розділ 3	Стратегічні напрями інтеграції України до єдиного ринку ЄС
Об'єкт дослідження:	Процес розвитку єдиного ринку ЄС
Предмет дослідження:	Фактори, механізми та показники єдиного ринку ЄС
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Дослідити умови, фактори та механізми функціонування єдиного ринку ЄС

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Розкрити сутність та структуру єдиного ринку ЄС; охарактеризувати етапи формування єдиного ринку ЄС; ідентифікувати критерії та параметри оцінювання єдиного ринку ЄС.
У розділі 2	Оцінити сучасний стан і динаміку розвитку єдиного ринку ЄС; визначити проблеми гармонізації економічних відносин в межах єдиного ринку ЄС; виокремити особливості регулювання єдиного ринку ЄС.
У розділі 3	Здійснити компаративний аналіз стану і особливостей розвитку міжнародної торгівлі між Україною та ЄС; обґрунтувати проблеми і пріоритетні напрями розвитку торговельної співпраці між Україною та ЄС; виявити інструменти та механізми диверсифікації економічного співробітництва між Україною та ЄС.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Мовсесян А. С.
(ініціали, прізвище)

«26» вересня 2023 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

Жарковська В. В.
(ініціали, прізвище)

«27» вересня 2023 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна дипломна робота містить 80 сторінок, 8 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 52 найменувань.

«Розвиток єдиного ринку ЄС»

Об'єктом дослідження є процес розвитку єдиного ринку Європейського Союзу (ЄС).

Предметом дослідження є фактори, механізми та показники, що впливають на розвиток єдиного ринку ЄС.

Метою дипломної роботи є аналіз умов, факторів та механізмів, які сприяють розвитку єдиного ринку ЄС.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- Вивчення сутності та структури єдиного ринку ЄС;
- Аналіз етапів формування єдиного ринку ЄС;
- Ідентифікація критеріїв оцінки єдиного ринку;
- Оцінка сучасного стану та динаміки розвитку єдиного ринку;
- Виявлення проблем гармонізації економічних відносин;
- Вивчення особливостей регулювання ринку;
- Аналіз торгівлі між Україною та ЄС;
- Визначення пріоритетних напрямів розвитку співпраці між Україною та ЄС;
- Дослідження механізмів економічного співробітництва.

Теоретичне значення дослідження полягає у розширенні розуміння функціонування внутрішнього ринку ЄС, визначенні його ключових аспектів, структури та принципів діяльності.

Практичне значення дослідження виявляється у можливості використання його результатів органами влади України для формування

стратегій інтеграції до ЄС, а також бізнес-сектором для планування діяльності в контексті європейського ринку.

Матеріали дослідження можуть бути корисними для викладачів та студентів економічних спеціальностей, а також для експертів у сфері міжнародної торгівлі та економічної інтеграції.

Рік виконання кваліфікаційної дипломної роботи: 2023.

Рік захисту роботи: 2023.

Ключові слова: Європейський Союз, єдиний ринок, економічна інтеграція, міжнародна торгівля, Україна, економічне регулювання.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Жарковській Валерії Володимирівні

на тему: «Розвиток єдиного ринку ЄС»

- 1. Актуальність теми:** актуальність теми дослідження обумовлена зростаючою роллю Європейського Союзу у світовому економічному та політичному функціонуванні, особливо це стосується європейського простору. Набуття Україною офіційного статусу кандидата на вступ до ЄС лише актуалізує важливість вивчення внутрішніх норм та правил господарської діяльності ЄС, яких в майбутньому необхідно буде дотримуватись і українським підприємствам.
- 2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи:** автором досліджено сутність та структуру єдиного ринку ЄС, його історичні етапи формування, охарактеризовано сучасний стан та динаміку розвитку.
- 3. Наявність самостійних розробок автора:** автором визначено критерії та параметри оцінювання єдиного ринку ЄС, надано характеристику поточному стану та показникам економічної співпраці України та ЄС, а також можливим перспективам й потенційним викликам, що стоять на шляху до якісного покращення взаємної торгівлі.
- 4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:** особливої уваги автором було приділено методології дослідження єдиного ринку ЄС, його розвитку та процесу еволюції.
- 5. Наявність недоліків:** суттєвих недоліків в роботі автора не виявлено.
- 6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:** роботу допущено до захисту та оцінено у 48 балів.

Науковий керівник:

Старший викладач кафедри
європейської економіки і бізнесу,
доктор філософії

(підпис)

Мовсесян А. С.

“ ____ ” _____ 20__ р.

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти

Жарковської Валерії Володимирівни

Тема «Розвиток єдиного ринку ЄС»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення

Обрана тема кваліфікаційної роботи набуває все більшої актуальності з огляду на інтенсифікацію економічного та політичного зближення України з Європейським Союзом. Розуміння історичних процесів формування єдиного ринку ЄС, його поточних проблем та перспектив дозволить побудувати оптимальну стратегію економічної інтеграції України до ЄС в рамках майбутнього членства.

Якість проведеного дослідження

Дослідження процесу функціонування єдиного ринку ЄС підкріплене статистичною та аналітичною інформацією.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи

Зміст кваліфікаційної роботи виконаний на достатньому теоретичному рівні, а також містить практичну цінність.

Зауваження відсутні.

Практична значимість висновків і рекомендацій

Одержані результати дослідження, проведеного в даній роботі, можуть бути використані для пришвидшення інтеграції внутрішнього ринку України до ринку ЄС.

Рецензент:

К.е.н., доцент
кафедри міжнародного
обліку і аудиту

А.М. Поплюйко

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЄДИНОГО РИНКУ ЄС	6
1.1. Сутність та структура єдиного ринку ЄС	6
1.2. Етапи формування єдиного ринку ЄС	15
1.3. Критерії та параметри оцінювання єдиного ринку ЄС	18
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЄДИНОГО РИНКУ ЄС	25
2.1. Сучасний стан і динаміка розвитку єдиного ринку ЄС	25
2.2. Проблеми гармонізації економічних відносин в межах єдиного ринку ЄС	34
2.3. Особливості регулювання єдиного ринку ЄС	40
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО РИНКУ ЄС	52
3.1. Стан і особливості розвитку міжнародної торгівлі між Україною	52
3.2. Проблеми і пріоритетні напрями розвитку торговельної співпраці між Україною та ЄС	64
3.3. Інструменти та механізми диверсифікації економічного співробітництва між Україною та ЄС	70
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації економічних відносин між державами, процеси інтеграції грають ключову роль у формуванні міжнародної економічної політики. Одним з найбільших і найуспішніших інтеграційних об'єднань є Європейський Союз, центральним елементом якого є єдиний ринок.

Розвиток єдиного ринку ЄС має велике значення не лише для держав-членів ЄС, але і для їх партнерів, серед яких Україна відіграє важливу роль. Гармонізація економічних відносин, регулювання ринку, а також підготовка стратегічних напрямів інтеграції допомагає країнам забезпечити стабільність, прогнозованість та динамічний розвиток економіки. У контексті України це також стосується потреби в адаптації до стандартів та вимог єдиного ринку ЄС.

Широка палітра питань, пов'язаних з проблемами функціонування внутрішнього ринку ЄС, була висвітлена в роботах таких науковців, як: Д. Гарет, Ю.П. Гарячий, І.А. Грицяк, Д. Дайнен, В.М. Кривцов, М.В. Мещанов, В.І. Муравйов, О.А. Решота, В.Г. Шемятенков, Н. Мусис та інші. Однак, здається важливим аналізувати досягнення та виклики, які може принести Україні членство в європейській інтеграційній структурі, з особливим акцентом на характеристики внутрішнього ринку ЄС, його структурні особливості та основні принципи.

Мета дипломної роботи полягає у дослідженні умов, факторів та механізмів функціонування єдиного ринку ЄС.

До завдань роботи віднесено наступне:

- розкрити сутність та структуру єдиного ринку ЄС;
- охарактеризувати етапи формування єдиного ринку ЄС;
- ідентифікувати критерії та параметри оцінювання єдиного ринку ЄС;
- оцінити сучасний стан і динаміку розвитку єдиного ринку ЄС;

- визначити проблеми гармонізації економічних відносин в межах єдиного ринку ЄС;
- виокремити особливості регулювання єдиного ринку ЄС;
- здійснити компаративний аналіз стану і особливостей розвитку міжнародної торгівлі між Україною та ЄС;
- обґрунтувати проблеми і пріоритетні напрями розвитку торговельної співпраці між Україною та ЄС;
- виявити інструменти та механізми диверсифікації економічного співробітництва між Україною та ЄС.

Об'єктом дослідження є процес розвитку єдиного ринку ЄС.

Предметом дослідження виступають фактори, механізми та показники єдиного ринку ЄС.

Для глибокого вивчення проблеми функціонування внутрішнього ринку ЄС в дослідженні було використано:

- метод наукового пізнання, що дозволив системно та багатоаспектно підійти до аналізу визначеної проблеми;
- аналітичний метод допоміг у розкладанні на складові відомих фактів, явищ та процесів, що стосуються функціонування внутрішнього ринку;
- синтетичний метод був застосований для узагальнення отриманих даних, встановлення зв'язків між різними аспектами проблеми;
- історичний метод дозволив простежити етапи розвитку внутрішнього ринку ЄС, виявити основні тенденції його еволюції;
- компаративний метод використовувався для порівняння різних підходів до регулювання внутрішнього ринку в різних країнах;
- логічний метод дозволив систематизувати отримані в ході дослідження дані, виявити причинно-наслідкові зв'язки між окремими фактами та явищами.

Теоретичне значення дослідження. Дослідження робить внесок у розуміння функціонування внутрішнього ринку ЄС, визначаючи його ключові характеристики, принципи та структурні особливості. Робота збагачує

наукову літературу деталізованими висновками та рекомендаціями, що можуть бути корисними для подальших наукових розробок у даній сфері.

Практичне значення дослідження. Результати дослідження можуть бути використані органами державної влади України під час формування стратегій інтеграції до ЄС або адаптації законодавства до європейських стандартів.

Підприємцям, економістам та бізнес-аналітикам ця робота може допомогти краще розуміти особливості внутрішнього ринку ЄС, що, в свою чергу, може допомогти в плануванні бізнес-стратегій та розробці нових напрямків діяльності.

Матеріали дослідження можуть бути використані в навчальному процесі вищих навчальних закладів України як додаткова література або основа для курсових та дипломних робіт.

Структура дослідження. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. В першому розділі розглядається методологія дослідження розвитку єдиного ринку ЄС. Другий розділ присвячений аналізу сучасного стану і тенденцій розвитку єдиного ринку ЄС. Третій розділ фокусується на стратегічних напрямках інтеграції України до єдиного ринку ЄС. Висновки підбивають основні результати дослідження.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЄДИНОГО РИНКУ ЄС

1.1 Сутність та структура єдиного ринку ЄС

Внутрішній ринок Європейського Союзу (іноді відомий як єдиний ринок або раніше, як спільний ринок) представляє собою економічний простір в межах Європейського Союзу, де відсутні внутрішні кордони, і де забезпечується вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталів - ці "чотири свободи" є основними принципами взаємодії між 27-ма державами-членами ЄС. Визначення внутрішнього ринку ЄС закріплене у частині 2 статті 26 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) [3, с.55].

"Єдиний ринок" — це територія, на якій відбувається вільний рух товарів, послуг, капіталів та осіб. Це основний стовп економічного інтеграційного процесу, який спрямований на створення умов для ефективного функціонування економіки без внутрішніх кордонів або інших торгових бар'єрів між учасниками.

"Єдиний ринок" означає інтегровану економічну зону, в якій товари, послуги, капітал та особи можуть вільно пересуватися без будь-яких внутрішніх обмежень або бар'єрів. Це концепція, що базується на принципі усунення будь-яких торгових, економічних чи соціальних перешкод для ефективного функціонування ринку [3, с.63].

В контексті Європейського Союзу єдиний ринок був створений з метою забезпечення гармонізованого розвитку економік країн-членів, сприяючи зростанню конкурентоспроможності, стимулюючи інновації та забезпечуючи більш високий рівень споживчого вибору. Ідея полягає в тому, що великий, інтегрований ринок є більш ефективним, здатним протистояти глобальним викликам та забезпечити стабільність та добробут для своїх громадян.

Ключовою особливістю єдиного ринку є відсутність торгових бар'єрів, що дозволяє знизити вартість та поліпшити доступність товарів та послуг для споживачів. Це також стимулює підприємництво та інновації, оскільки компанії можуть легше розширювати свою діяльність на великий ринок без необхідності пристосовуватися до різних національних стандартів і регуляцій [11, с.85].

Згідно положень Договору про функціонування Європейського Союзу та Єдиного європейського акту, спільний ринок має бути місцем, де можуть вільно переміщуватися товари, особи, послуги і капітал [8]. Згідно статті 26 ДФЄС, внутрішній ринок це область без внутрішніх кордонів, на якій забезпечено вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталу (рис. 1.1, табл. 1.1).

Рисунок 1.1 – Цілі діяльності спільного ринку [8]

Рис. 1.1 відкриває перед нами стратегічні напрями за межами звичних внутрішніх завдань — це "Зовнішні цілі". Нижче намір створення "Внутрішнього ринку", де взаємодія чотирьох стовпів свободи — переміщення товарів, праці, послуг, та капіталу — є втіленням фундаментальних засад єдиного ринку Європейського Союзу. Саме тут, на тлі статті 26 ДФЄС, ринок визначається як простір, позбавлений внутрішніх бар'єрів, що гарантує невтручаний рух не лише товарів і капіталів, а й людей з їхніми послугами.

Таблиця 1.1 – Програма внутрішнього ринку [8]

Чотири основні свободи	
Назва	Опис
Вільний рух товарів	(лібералізація ринку продуктів на підставі ст. 28–37 ДФЄС). Ліквідація фізичних бар'єрів, технічна гармонізація й стандартизація, гармонізація непрямих податків, ліквідація національного протекціонізму.
Вільний рух осіб	(ст. 45–48 ДФЄС). Включено осіб, які не здійснюють комерційної діяльності (студентів, пенсіонерів, інвалідів), найманих працівників, самостійних працівників – тих, що зайняті вільними професіями (принцип взаємовизнання дипломів і кваліфікації, свобода пересування й осілості).
Свобода надання послуг	(ст. 56–2 ДФЄС). Лібералізація ринкових послуг, європейські програми публічних послуг (зв'язок, поштові послуги, транспорт, електроенергія, аудіовізуальні послуги), мінімальні ліцензійні вимоги – взаємовизнання кваліфікації.
Свобода руху капіталів	(ст. 63–66 ДФЄС). Включено довготерміновий, комерційний, короткотерміновий капітал.
Доповнюючі свободи	
Назва	Опис
Свобода підприємництва	(ст. 49–55 ДФЄС). Право на заснування підприємств, право про спілки.
Вільний доступ до урядових замовлень	Директиви, що стосуються вільного доступу на території всього внутрішнього ринку.
Політика внутрішнього ринку	Створення правових та інституціональних норм, що уможливають вільне оперування на ринках продуктів і факторів виробництва, усунення бар'єрів доступу на європейський ринок та мобільності на ринку, технічна гармонізація і стандартизація, податкова гармонізація, соціальна політика, політика щодо спілок (європейська спілка, право про спілки), політика підтримки підприємництва (групування європейських економічних інтересів, програми для малих та середніх підприємств).
Інструменти підтримки	Включено соціальні інструменти (мінімальні основні стандарти в галузі здоров'я й безпеки праці), охорону інтересів споживача, охорону середовища, інструменти, адресовані до бізнесу (право про спілки, оподаткування корпорацій, програми співробітництва фірм).
Політика підтримки	Політика конкуренції, торговельна політика, транспортна політика, промислова політика й політика промислової конкуренції, політика охорони навколишнього середовища, регіональна політика та політика соціально-економічної єдності.

Принцип вільного руху товарів і послуг є однією з головних принципів внутрішнього ринку Європейського Союзу (ЄС). Ця засада, яка включається в "чотири свободи" ЄС, передбачає, що товари можуть вільно переміщуватися на території ЄС без обмежень та митних бар'єрів.

Основна ідея цього принципу полягає в тому, що якщо товар один раз введений в обіг на ринку ЄС, то він може циркулювати вільно на всій території Союзу без будь-яких обмежень, за умови, що його введення в обіг було законним і не суперечить обґрунтованим підставам для адміністративних обмежень [18].

Цей принцип передбачає видалення тарифних і нетарифних бар'єрів, таких як фіскальні або якісні обмеження, що можуть ставитися перед товарними обмінами між країнами-учасниками ЄС. Важливо, щоб ця свобода руху товарів не призводила до дискримінації або застосування схованих торговельних обмежень.

Цей принцип застосовується до різних видів товарів, включаючи промислові продукти, сільськогосподарські товари і споживчі товари. Крім того, важливим аспектом є питання походження товарів, і всі товари, що виробляються в країнах-учасниках ЄС або легально ввозяться на їхню територію, розглядаються як продукти Співтовариства та підпадають під однакові правила [18].

Інші товари, які не відповідають цим критеріям, розглядаються як товари з-поза Співтовариства і не підлягають основним положенням внутрішнього ринку ЄС.

Ліквідація митних бар'єрів є ключовим елементом в реалізації принципу вільного руху товарів і послуг в Європейському Союзі (ЄС). Ця ліквідація включає в себе створення митного союзу між країнами-учасниками ЄС та впровадження єдиного митного тарифу для зовнішньої торгівлі, що відрізняється від зони вільної торгівлі.

Ліквідація тарифних бар'єрів у внутрішній торгівлі ЄС передбачає скасування мит і еквівалентних митних зборів. Перш за все, було припинено застосування експортних мит, а потім поетапно знижено і, в кінцевому підсумку, скасовано імпортні мита [18].

Цей процес також включав застосування обмеження "stand-still", яке забороняє вводити нові тарифні обмеження після введення угоди в дію. Ця заборона має абсолютний характер і не допускає жодних винятків чи обхідних шляхів. Зовнішній митний тариф став обов'язковим для всіх країн-учасниць і уніфікував митну номенклатуру.

Важливо відзначити, що Союз має виключну компетенцію у галузі митного тарифу, і жодна країна-учасниця не може самостійно змінювати

митний тариф. Усі зміни і поправки до митних правил розглядаються органами ЄС.

Незважаючи на ліквідацію митних бар'єрів і тарифів, також було необхідно враховувати інші види обмежень, такі як кількісні та якісні обмеження. У внутрішній торгівлі ЄС, кількісні обмеження та подібні заходи, що можуть перешкоджати торгівлі, заборонені. Однак існують винятки для обмежень, які обґрунтовані міркуваннями публічної моралі, безпеки, охорони здоров'я, захисту тварин та рослин, культурних цінностей та інших суспільних інтересів. Проте ці обмеження не можуть служити засобами дискримінації або прихованими торговельними обмеженнями між країнами-учасницями [18].

Ліквідація податкової дискримінації є ще однією важливою ініціативою в Європейському Союзі (ЄС) для сприяння міжнародній торгівлі. Відповідно до статті 110 Договору про функціонування ЄС (ДФЕС), встановлено заборону застосування податкової дискримінації до подібних товарів, які походять з інших країн-учасниць ЄС. Подібні товари визначаються як ті, які мають подібні характеристики і задовольняють ті ж потреби споживачів. Це означає, що країни-учасниці не можуть накладати на імпорتنі товари з інших країн ЄС податки, які були б вищі, ніж національні податки, і це могло б створити перешкоди для внутрішнього ринку [18].

Проте ця заборона не обмежує право країн-учасниць встановлювати і змінювати податки, за умови, що це не призводить до дискримінації імпорتنих товарів або захисту національних продуктів. Заборонено також застосування інших оплат, які спрямовані на захист національних товарів. Ці положення важливі як для товарів, вироблених в ЄС, так і для імпорتنих товарів з третіх країн, які легально ввозяться на територію Союзу.

Додатково, забороняється приховане субвенціонування експорту, яке може відбуватися, коли країна-учасниця під час експорту товарів повертає податок в сумі, що перевищує попередньо встановлену норму.

Скасування податкових бар'єрів є складним завданням з політичної точки зору через його можливий вплив на державні бюджети. Гармонізація

податків на єдиному ринку Європейського Союзу (ЄС) спрямована на зближення, а не на стандартизацію законодавства в цій області, з метою полегшити життя споживачам та підприємствам. Згідно з рішенням міністрів фінансів у червні 1991 року, з січня 1993 року кожна країна-учасниця має застосовувати стандартну ставку податку на додану вартість (ПДВ), яка не може бути менше 15%. Додатково можуть бути використані дві знижені ставки, які не можуть бути менше 5% [18].

ПДВ стягується у країні призначення, а країна-експортер застосовує нульову ставку. Це означає, що оподаткування відбувається в країні, куди товар спрямовується, навіть якщо платіж ще не здійснено. Підприємства повинні інформувати свої податкові органи про всі зовнішньоекономічні операції. На єдиному ринку ЄС така інформація стає доступною через комп'ютерну мережу.

У випадку туристичних покупок з липня 1991 року туристи можуть безмитно перевозити товари, загальна вартість яких не перевищує 600 євро на особу. ПДВ оплачується згідно зі ставкою країни призначення, але у випадку поштових замовлень, купівлі автомобілів, нерухомості, літаків діє принцип сплати ПДВ за ставкою країни призначення.

Акцизи також стягуються у країні споживання товару, і їхні мінімальні ставки були встановлені для певних товарів, таких як рідке пальне, пиво, вино і цигарки.

Загалом, спільноті вдалося уніфікувати діючі приписи, які регулюють міжнародні операції. Усі країни-учасниці впровадили систему ПДВ, і зараз тривають зусилля щодо гармонізації ПДВ та акцизів, для зменшення різниці між ними щодо конкуренції на єдиному ринку ЄС [28, с.226].

Бар'єри якісного характеру можна розділити на дві категорії: фізичні та технічні. Перша категорія включає в себе всі митні та кордонні формальності, такі як санітарний, фітосанітарний, ветеринарний та токсичний контроль, а також контроль безпеки перевозити товари через кордони між країнами-учасницями. З введенням Митного кодексу Союзу з 1 січня 1993 року,

обтяжливі митні формальності при перевезенні товарів через внутрішні кордони між країнами-учасницями були скасовані, і також було спрощено процедури, пов'язані з фітосанітарним і санітарним контролем.

Бар'єри технічного характеру також ускладнюють міжнародну торгівлю, включаючи різноманітні стандарти, яким повинні відповідати однакові товари у всіх країнах, а також процедури, пов'язані з громадськими замовленнями, які можуть мати дискримінаційний характер. Відміна цих бар'єрів виявилася складною задачею, і політика Європейського Союзу в цьому питанні зазнавала змін. Існувало понад 100 000 стандартів, які діяли в країнах-учасницях в 1985 році, і повна уніфікація їх була неможливою. Тому був прийнятий загальний принцип взаємного визнання тих стандартів, які відповідали схожим критеріям. Всі інші стандарти планувалося гармонізувати поетапно, у процесі переговорів.

Формування єдиного ринку в ЄС призвело до забезпечення принципу відкритості національних ринків для вільного надання послуг. Цей принцип ґрунтується на взаємному визнанні національних правових норм, які стосуються сфери послуг, та може включати гармонізацію основних норм, якщо це необхідно. Відповідно до Єдиного європейського акту від 1986 року, кінець 1992 року був визнаний остаточним терміном для досягнення повної свободи надання послуг. Проте на практиці постійно існують значні відмінності між країнами-учасницями щодо впровадження загальних узгоджень [32, с.87].

У економіках країн ЄС послуги на ринку (такі як транспорт, туризм, банківські послуги, послуги у сфері представництва, зв'язок і т. д.) складають понад 48% ВВП усіх країн-учасниць. Протягом останніх 20 років частка сфери послуг у ВВП збільшилася приблизно на 10%. Крім того, галузі зв'язку та фінансові послуги створюють основу інфраструктури економіки, що є важливою передумовою для ефективної функціонування ринку в масштабах всього Європейського Союзу [32, с.90].

Подібно до свободи руху товарів, свобода надання послуг гарантована в Договорі, що створює Європейський Союз.

Послуги визначаються як дії, які переважно виконуються у межах торговельної, промислової, ремісничої діяльності або вільних професій і зазвичай платні. Згідно зі статтею 57 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС), послуги включають дії, які не підпадають під положення, що стосуються свободи руху товарів, капіталу та осіб. Це означає, що послуги в основному засновані на виконанні певних завдань, за які зазвичай сплачується винагорода, і вони не є товарами.

Свобода руху послуг включає в себе право на здійснення та отримання послуг як на території власної країни, так і в інших країнах-учасниках. Ця свобода охоплює різноманітні види діяльності, такі як транспорт, туризм, банківські послуги, представницькі послуги, зв'язок і багато інших. Важливою особливістю є те, що свобода надання послуг може бути обмежена з певних причин, таких як здоров'я, безпека або інші обґрунтовані обмеження.

Цей принцип також охоплює вільні професії, такі як лікарі, юристи тощо, і дозволяє їм здійснювати свою діяльність на території інших країн-учасниць. Проте він вимагає, щоб фізична або юридична особа, яка займається економічною діяльністю, мала постійне місце розташування в країні-учасниці, де вона створює інфраструктуру для своєї діяльності.

Свобода надання послуг також розглядається в контексті перетину кордонів, який може включати переміщення оферента послуги до країни-одержувача, переміщення отримувача послуги до країни-надавача або перетин кордону самою послугою, такою як дистанційне надання освіти чи дистанційна торгівля. Проте свобода надання послуг не поширюється на дії, пов'язані з виконанням державної служби [33].

Процес лібералізації торгівлі в межах Європейського Союзу стикається зі значними перешкодами, які виникають внаслідок особливостей надання послуг, різниці в заходах, які застосовуються різними державами, і багатой різноманітності національного регулювання. Особливо це стосується таких

галузей послуг, як зв'язок, фінанси, страхування і транспорт. В багатьох країнах-учасниках традиційно існують державні монополії, які контролюють певні галузі, такі як зв'язок та повітряний транспорт.

На шляху до створення єдиного внутрішнього ринку в галузі послуг виникає багато проблем і викликів. Хоча спочатку планувалася гармонізація національних норм і стандартів у цій сфері, це виявилось надто складним завданням. Тому прийнято рішення використовувати принцип взаємовизнання національних норм, які діють в окремих країнах, з одночасною мінімальною гармонізацією на рівні Європейського Союзу. Це дозволило знизити бар'єри та сприяло розвитку внутрішнього ринку для послуг [33].

Послуги можуть надаватися на ринок країни різними способами, включаючи безпосереднє надання з іншої країни, надання в матеріальній формі разом із товарами або за допомогою фізичного присутності надавача послуг на місці надання послуг. Міжнародні операції в галузі послуг зіштовхуються до багатьох бар'єрів, включаючи об'єктивні причини, які впливають з особливостей галузі послуг, і особливостей економічної політики країн.

Лібералізація фінансових послуг є однією з найскладніших і потребує ретельного регулювання через високий рівень регулювання і контролю в цій галузі. Цей процес заснований на лібералізації руху капіталу та розвитку єдиного ринку цінних паперів. Це дозволяє банкам і фінансовим інститутам надавати послуги на всій території Європейського Союзу через філії та ліцензії, визнані в інших країнах. Однак, цей процес також ускладнений різними правовими та регуляторними вимогами країн.

У галузі страхування можна зазначити значний прогрес, оскільки послуги страхування можуть надаватися на більш вигідних умовах на внутрішньому ринку Європейського Союзу. Проте регулювання операцій у галузі послуг залишається дуже складним, і ця галузь залишається однією з найбільш регламентованих та контрольованих внутрішніх економічних секторів [27].

Загалом, лібералізація ринку послуг в Європейському Союзі стикається з численними викликами і перешкодами, але залишається важливою метою для досягнення інтегрованості внутрішнього ринку.

1.2 Етапи формування єдиного ринку ЄС

На сучасному етапі глобальна економіка характеризується високим рівнем інтеграції та глобалізації. З кожним роком міжнародні кордони стають менш помітними, а відмінності в економіці країн зменшуються. Міжнародна економічна інтеграція стає основною складовою світової економічної системи. Термін "інтеграція" в перекладі з латинської означає об'єднання окремих частин в ціле. Однак сьогодні поняття "міжнародна економічна інтеграція" має багато різних відтінків і аспектів.

Загалом, в світовій доктрині виділяють 3 основних підходи до розуміння "міжнародної економічної інтеграції", які можна об'єднати у три основні школи: ринкову, ринково-інституційну і структурну [15].

На основі аналізу цих трьох підходів можна сказати, що міжнародна економічна інтеграція - це процес, що виникає внаслідок міжнародного поділу праці і сприяє зближенню економік країн. У результаті такого процесу створюється єдиний економічний простір, в якому здійснюється вільний рух капіталу, товарів, послуг і робочої сили.

Метою інтеграції є збільшення взаємозалежності між країнами. Рівень інтегрованості країни залежить від того, наскільки відкритою є її економіка. Міжнародна економічна інтеграція передбачає взаємовплив економік різних країн, узгодженість їх економічної політики та взаємодію з третіми країнами.

У процесі розвитку європейської економічної інтеграції існують певні стадії і етапи. Один із найбільш вдалив і обґрунтованих підходів до

класифікації етапів міжнародної економічної інтеграції запропонований А. Філіпенком, який виділяє сім етапів [15]:

- 1) преференційна зона;
- 2) зона вільної торгівлі;
- 3) частковий митний союз;
- 4) митний союз;
- 5) спільний ринок;
- 6) економічний союз;
- 7) повна інтеграція.

На першому етапі, преференційна зона, митні збори між державами-членами зменшуються. На етапі часткового митного союзу, країни зберігають свої власні митні ставки для внутрішньої торгівлі, але встановлюють спільний зовнішній митний тариф для торгівлі з іншими країнами, які не є членами угоди. Однак найбільш значущим є сьомий етап, де члени об'єднання передають частину своєї суверенітету наднаціональним органам влади.

Загальноприйнятою класифікацією міжнародної економічної інтеграції є поділ на п'ять етапів.

На першому етапі, який базується на Римському договорі, створено зону вільної торгівлі, відмінено митні податки та обмеження на взаємну торгівлю між країнами. Також встановлено єдиний спільний митний тариф та загальну митну політику стосовно третіх країн. Лідери Бельгії, Нідерландів, Люксембургу, Італії, Франції та Німеччини у 1957 році створили Європейське економічне співтовариство.

Другий етап включав в себе створення митного союзу, що передбачало впровадження спільної правової бази та економічного середовища для діяльності фізичних та юридичних осіб. На цьому етапі до шістки країн, що були членами інтеграційного об'єднання, приєдналися Данія, Ірландія і Велика Британія [13].

Третій етап включав у себе створення спільного ринку, що призвело до скасування перешкод та обмежень на переміщення товарів, послуг, капіталу і

робочої сили. Також була домовленість щодо скасування прикордонних митних постів, подолання різниць у стандартах, взаємного визнання освітніх сертифікатів, рівних прав для всіх виробників при державних закупівлях і подолання різниць в системі оподаткування. На цьому етапі Греція приєдналася до ЄС [13].

Далі настає етап економічного союзу, на якому активно розвивається валютний союз і посилюється політична інтеграція. Цікаво, що офіційна назва "Економічний союз" з'явилася після ратифікації Маастрихтських угод державами-членами. На цьому етапі до об'єднання приєдналися Іспанія та Португалія [13].

Останнім етапом є повна інтеграція, яка передбачає створення єдиного ринку та валюти, утворення наддержавних органів управління та ліквідацію державних кордонів. Наразі лише Європейський Союз пройшов усі п'ять етапів, в той час як інші об'єднання зазнали лише двох [13].

Основною метою створення ЄС є введення спільного ринку. Митний союз відіграє ключову роль на цьому етапі, оскільки на ньому скасовуються митні податки між країнами-членами. Проте для переходу до спільного ринку потрібно вирішити додаткові питання, такі як [19]:

- 1) створення підґрунтя для спільної політики для розвитку окремих секторів економіки (які визначені ЄС, такими секторами є транспорт та сільське господарство);

- 2) розробка механізму забезпечення умов для вільного переміщення робочої сили, капіталу, послуг та інформації.

Отже, спільний ринок спрямований на спрощення перетину кордону для товарів, які походять з країн-членів об'єднання. На сьогодні цей тип інтеграції реалізований через Європейський Союз, який з 1993 року працює над створенням спільного ринку.

Термін "спільний ринок" використовується в усіх статутних договорах Європейського співтовариства. Наприклад, Договір про заснування

Європейського співтовариства з атомної енергії від 1957 року передбачав створення спільного ринку у сфері атомної енергії [25].

Згідно зі статтею 2 Договору про заснування ЄС 1957 року, завданнями Співтовариства, які мали бути досягнуті через створення спільного ринку та поступове зближення економічної політики держав-членів, були сприяння гармонійному розвитку економічної діяльності, підвищення стабільності та рівня життя, а також встановлення більш тісних відносин між державами-членами.

У 1986 році Єдиний європейський акт замінив термін "спільний ринок" на "внутрішній ринок". Цей акт призвів до внесення змін до Договору про ЄС, які спрощували процедури ухвалення рішень щодо змін спільного митного тарифу, вільного руху послуг і капіталу, а також зближення національного законодавства [25].

Згідно зі статтею 14 Договору про функціонування ЄС, внутрішній ринок - це простір без внутрішніх кордонів, де забезпечується вільний рух товарів, осіб, послуг і капіталу. З 2007 року Лісабонський договір вживає тільки поняття "внутрішній ринок", що підтверджує уніфікацію термінології.

Отже, створення спільного ринку має завершитися створенням єдиного простору, що сприятиме переходу на новий рівень економічної інтеграції, а саме економічного союзу.

1.3 Критерії та параметри оцінювання єдиного ринку ЄС

При створенні внутрішнього ринку та покращенні його функціонування існують дві основні моделі:

Децентралізована модель, що базується на принципах недискримінації, вільного доступу до ринку та концепції конкуруючого федералізму. Ця модель передбачає, що наріжним каменем всіх чотирьох свобод внутрішнього ринку

є принцип недискримінації. Цей принцип ґрунтується на відповідних статтях Договору про ЄС і забороняє будь-яку форму дискримінації, включаючи дискримінацію за національністю. Суд ЄС підтверджує цей принцип та розширює його заборону на будь-яку форму дискримінації, яка може обмежувати свободу руху товарів, осіб, послуг і капіталу.

Централізована модель, яка передбачає гармонізацію законодавства держав-членів для створення спільного регулюючого середовища. В цій моделі намагаються забезпечити єдність правового режиму внутрішнього ринку, щоб уникнути розбіжностей між національними законами і створити спільні норми для регулювання ринку в цілому [44].

Децентралізована модель наголошує на принципі недискримінації, який визнається як основоположний принцип для забезпечення свободи руху на внутрішньому ринку ЄС. Цей принцип розширюється на заборону будь-якої форми дискримінації, і Суд ЄС активно впроваджує його в практику регулювання внутрішнього ринку [44].

Принцип взаємного визнання, який деякі автори розглядають як складову частину принципу недискримінації, вперше був сформульований у Справі 120/78, відомій як "Cassis de Dijon", в контексті вільного руху товарів. Цей принцип стверджує, що якщо товар був законно вироблений і введений на ринок в одній державі-члені ЄС, то він повинен бути допущений на ринок будь-якої іншої держави-члена, навіть якщо він не відповідає її технічним або іншим вимогам. Заборону обмежувати доступ таких товарів на ринок можна тільки в основаному на статті 30 Договору про ЄС (стаття 36 Лісабонського договору) винятковому випадку, а також керуючись обов'язковими вимогами захисту життєво важливих публічних інтересів.

Ще одним важливим принципом є "принцип вільного доступу до ринку", який проявився в практиці Суду у справі "Cassis de Dijon" та стосується свободи установи, а саме застосування статті 43 Договору про ЄС (стаття 49 Лісабонського договору). Цей принцип спрямований на усунення будь-яких неправомірних обмежень у торгівлі та дозволяє побудувати більш

вільний внутрішній ринок. Проте, важливо відзначити, що цей принцип може втручатися у внутрішні справи держави більш значущим чином, ніж це дозволяє комунітарне право [42].

Практичне застосування свободи руху товарів, осіб, послуг і капіталу неминує призводити до конкуренції між різними національними правовими системами. Це тому, що приватні особи, не задоволені політичним, правовим або соціальним середовищем в своїй країні, можуть переїхати в іншу державу, де умови для них більш вигідні. Це явище відоме як "конкуруючий федералізм" або "конкуренція регулювання" [26].

Результатом цього процесу має бути розробка оптимального, ефективного та інноваційного законодавства, яке б привертало приватних осіб. Проте цей процес може також мати негативні наслідки, оскільки найбільш привабливий правовий режим не завжди означає найоптимальніший і найкращий [42].

Ці принципи, такі як недискримінація, вільний доступ до ринку і концепція конкуруючого федералізму, стали основою децентралізованої моделі внутрішнього ринку і активно використовуються в судовій практиці.

У сфері правового регулювання внутрішнього ринку, компетенція ЄС не є виключною, і всі заходи повинні прийматися відповідно до принципу субсидіарності. Суд зазначає, що принцип субсидіарності застосовується при використанні статті 95, оскільки її положення не надають європейській компетенції регулювати економічну діяльність на внутрішньому ринку. ЄС має лише обмежені повноваження для поліпшення умов для створення та функціонування цього ринку.

Принцип субсидіарності означає, що регулювання відносин на рівні ЄС повинно застосовуватися лише у випадках, коли цілі не можуть бути досягнуті національними владами. Якщо принцип субсидіарності вказує на необхідність заходів на рівні Співтовариства, то ці заходи повинні бути обмеженими і відповідати принципу пропорційності, тобто вони не повинні виходити за рамки того, що необхідно для досягнення конкретних цілей.

Одною з особливостей статті 114 є можливість державам-членам ухилятися від реалізації заходів, прийнятих відповідно до цієї статті, на підставі параграфів 4 і 5 статті 114. По-перше, це стосується заходів, які вже були в дії в державі на момент гармонізації (параграф 4, стаття 114). Цей параграф говорить: "Якщо після прийняття заходів з гармонізації Європейським парламентом та Радою, Радою або Комісією, держава-член вважатиме за необхідне залишити в силі національні положення, які є виправданими внаслідок важливих потреб, згаданих у статті 36, або які відносяться до охорони навколишнього або виробничого середовища, то держава-член повинна повідомити Комісію з вказівкою на причини, які виправдовують збереження цих положень" [34, с.339].

Амстердамський договір встановив процедуру для держав-членів, які бажають зберегти існуючі або прийняти нові міри, що не відповідають проведеній гармонізації. Згідно з цією процедурою, така держава повинна сповістити Комісію про причини збереження в силі або введення в дію цих заходів. Після отримання повідомлення Комісія має шість місяців на те, щоб схвалити або відхилити це національне законодавство, переконавшись, що воно не є свавільною дискримінацією або обмеженням торгівлі між державами-членами і не заважає функціонуванню внутрішнього ринку. У випадках, коли розгляд найскладніших питань вимагає додаткового часу і не становить загрозу життю людини, Комісія може продовжити цей строк на ще шість місяців з повідомленням зацікавленої держави. Якщо Комісія не приймає рішення протягом встановленого строку, то національні заходи, прийняті відповідно до статті 95 (параграфи 4 і 5 статті 114 Лісабонського договору), вважаються схваленими виходячи зі змісту статті 95 (6) (параграф 6, стаття 114 Лісабонського договору) [35, с.588].

Коли Комісія схвалює збережені або введені національні положення, які містять відступ від гармонізованих заходів, вона розглядає можливість адаптації національних і гармонізованих заходів, особливо якщо національні заходи пропонують вищий рівень захисту, ніж гармонізовані заходи. Це

правило впливає з параграфу 7 статті 95 (параграф 7, стаття 114 Лісабонського договору).

Параграф 9 статті 95 (параграф 9, стаття 114 Лісабонського договору) передбачає швидку процедуру передачі справи до розгляду Суду в тому випадку, якщо Комісія або держава-член вважає, що інша держава неправомірно використовує свої повноваження, надані статтями 95 (4) і (5) (параграфи 4 і 5 статті 114 Лісабонського договору).

Слід зазначити, що, незважаючи на доступність цих процедур, держави-члени нечасто використовують положення, які створюють правові підстави для правомірних обмежень використання гармонізованих заходів регулювання внутрішнього ринку. Важливо також відзначити, що внутрішній ринок ЄС не є закритим і завжди взаємодіє з іншими світовими економічними інтеграційними співтовариствами, такими як ЛААІ, КАРИКОМ, ЦАСР, АСЕАН, СААРК, ЕКОВАС, САДКК і багато інших [35, с.668].

Оцінка єдності ринку Європейського Союзу передбачає аналіз не лише юридичних та інституційних рамок, а й економічної ефективності й інноваційного потенціалу. ЄС прагне до розвитку ринку, який би був конкурентоспроможним на глобальному рівні, де ключову роль відіграють передові технології та інновації.

Економіка ЄС охоплює широкий спектр секторів, від сільського господарства до високотехнологічного виробництва, від послуг до цифрової економіки. ЄС активно підтримує інтеграцію внутрішніх ринків, надаючи можливість вільного переміщення ресурсів, що стимулює конкуренцію та інновації. Інноваційність ринку ЄС можна оцінювати за такими параметрами, як інвестиції в дослідження і розвиток, кількість патентів, наукових публікацій та рівень технологічного розвитку [23].

Оцінюючи інноваційність ринку Європейського Союзу, важливо звернути увагу на різні аспекти, які відображають динаміку та ефективність інноваційного процесу. Інвестиції в дослідження та розвиток є ключовими для визначення інноваційної активності, оскільки вони безпосередньо впливають

на здатність країн та компаній генерувати нові технології та рішення. ЄС, як правило, демонструє високий рівень інвестицій у цю сферу, що є важливим чинником його технологічного прогресу [36, с.412].

Кількість патентів також є важливим індикатором. Висока кількість реєстрацій патентів свідчить про активну інноваційну діяльність та сприяє комерціалізації нових технологій. Європейський ринок часто характеризується значною кількістю патентних заявок, особливо в таких галузях, як фармацевтика, енергетика та цифрові технології.

Наукові публікації є ще одним важливим показником. Вони відображають рівень наукових досліджень і знань, які можуть бути використані для інноваційних проєктів. Європейські науковці та дослідницькі інститути мають міцну репутацію у світовому науковому співтоваристві, що свідчить про високий рівень наукових досліджень.

Рівень технологічного розвитку в країнах ЄС можна оцінити через різноманітні показники, включаючи впровадження новітніх технологій у виробництво, рівень цифровізації економіки та інтеграцію передових технологій у повсякденне життя.

Важливим аспектом є інтеграція цифрового ринку, що включає цифровізацію традиційних секторів, розвиток електронної комерції та зростання сектору ІТ-послуг. Це сприяє створенню єдиного цифрового простору, де інновації та технології розвиваються в умовах відкритого ринку, доступного для всіх учасників.

Розглядаючи єдиний ринок Європейського Союзу, важливо враховувати не лише його основні принципи та правові аспекти, а й економічну складову. Єдиний ринок ЄС охоплює широкий спектр економічних секторів, від промисловості до послуг, і є ключовим елементом для забезпечення економічного розвитку та інтеграції країн-членів.

Одним із важливих аспектів єдиного ринку ЄС є його здатність до інновацій. Європейський Союз активно підтримує дослідження та розробки, що сприяє виникненню нових технологій і методів ведення бізнесу. Це

особливо помітно у сферах, таких як інформаційні технології, зелена енергетика та біотехнології. Інноваційність єдиного ринку є ключовим чинником, що сприяє його конкурентоспроможності на глобальному рівні.

В контексті економічних секторів, єдиний ринок ЄС представлений широким діапазоном індустрій. Це включає високорозвинену промисловість, яка охоплює автомобілебудування, машинобудування, аерокосмічну промисловість, а також сферу послуг, зокрема фінансові, освітні та охорони здоров'я. Сільське господарство також відіграє значну роль, зокрема через Спільну сільськогосподарську політику ЄС, яка регулює аграрний сектор і сприяє розвитку сільських територій [36].

Важливим елементом єдиного ринку ЄС є вільний рух капіталу, товарів, послуг і людей. Це сприяє інтеграції економік країн-членів, уможливорює ефективніше розподіл ресурсів та стимулює конкуренцію, що в цілому сприяє економічному зростанню і розвитку.

Отже, єдиний ринок ЄС не лише є втіленням інтеграційних і правових принципів, але й динамічним економічним простором, що охоплює широкий спектр секторів і сприяє інноваційному розвитку.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЄДИНОГО РИНКУ ЄС

2.1 Сучасний стан і динаміка розвитку єдиного ринку ЄС

Євро є офіційною валютою ЄС і використовується в усіх його офіційних документах і актах. Пакт про стабільність і зростання встановлює податкові критерії, спрямовані на забезпечення стабільності і економічного зближення в країнах ЄС. Євро також є найпоширенішою валютою серед країн-членів ЄС, і вже використовується у 19 державах-членах, які входять до Єврозони. Інші країни-члени, за винятком Данії, мають зобов'язання перейти на євро після виконання необхідних умов для цього. Швеція, хоч і відмовилася від впровадження євро, виразила свою готовність приєднатися до Європейського механізму валютних курсів, що є попереднім етапом перед введенням євро. Решта країн також планують приєднатися до євро відповідно до своїх договорів про приєднання.

Завданням загальної торговельної політики ЄС є стимулювання розвитку світової торгівлі, зниження перешкод у торгових відносинах і зменшення митних тарифів. Ця стратегія зумовлює тісну взаємодію між виконанням торговельних зобов'язань та зміцненням митної єдності між державами-членами ЄС. Виконання зовнішньоекономічної політики ЄС лежить в основі формування законодавчих актів, які детально регулюють імпортно-експортні операції, систему торговельного захисту, квоти і ліцензування [2].

Бюджет ЄС складається з надходжень і видатків, які розглядаються на щорічній основі через прогнозування. Проте існує виняток з цього правила, коли мова йде про фінансування операційних витрат, пов'язаних з виконанням

положень розділів V та VI Договору про ЄС. У цьому випадку такі витрати можуть бути покриті коштом країн-членів.

У випадках, пов'язаних із шахрайством і зловживаннями коштами ЄС, проводяться розслідування та судові переслідування. Цими питаннями займається Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству, а також Прокуратура Європейського Союзу.

Для досягнення цілей торговельної політики ЄС використовуються як тарифні, так і нетарифні методи. Серед них, ключове місце займають тарифні методи, включно з Єдиним митним тарифом ЄС, який встановлюється на імпортовані товари і є єдиним для всіх країн-членів, хоча ставки можуть варіюватися залежно від типу і походження товарів. Такі мита надають конкурентну перевагу виробленим у ЄС продукції та сприяють збільшенню доходів державних скарбниць. Уругвайський раунд переговорів встановив зобов'язання для країн знизити митні тарифи і «заморозити» їх на певному рівні, який не може бути легко підвищений. Поточні переговори у рамках Дохійського раунду прагнуть продовжити цю тенденцію, особливо у сферах сільського господарства та доступу до промислових ринків [5].

Ключовим елементом тарифної політики в ЄС є Єдиний митний тариф (ЄМТ), який став фундаментом для створення митного союзу. Запровадження ЄМТ мотивовано різними цілями, серед яких основними є [5]:

- збільшення вартості імпортованих товарів для підтримки місцевих виробників;
- генерація доходів для бюджету ЄС, з якого 90% складають митні платежі;
- обмеження імпорту для зменшення відтоку валюти та покращення торговельного балансу;
- захист внутрішнього ринку та національних виробників через регулятивні митні заходи;
- відповідь на недотримання міжнародних торговельних угод з боку партнерів ЄС;

- обмеження експорту ресурсів за заниженими цінами для запобігання їхнього дефіциту на локальному ринку за рахунок експортних мит;
- сприяння розвитку певних регіонів, таких як вільні та спеціальні економічні зони;
- пріоритизація певних галузей економіки через преференційні тарифні умови.

Ці заходи спрямовані на зміцнення економічного середовища в ЄС та на підтримку сталого розвитку його членів.

У відповідності з угодами Генеральної угоди про тарифи та торгівлю (ГАТТ) та Світової торгової організації (СОТ), Європейський Союз здійснює поступове зниження імпорتنих мит. Велика частина товарів в ЄС користується тарифними преференціями, тобто зниженими митними ставками для імпорту з певних країн або груп країн. ЄС впроваджує як автономні мита, так і ті, що базуються на міжнародних договорах [39].

Надання таких преференцій має бути узгодженим з принципом найбільшого сприяння, що вимагає дотримання певних критеріїв, зокрема правил щодо походження товарів. Тарифні пільги зазвичай встановлюються за допомогою окремих правових актів Ради ЄС. Торговельна політика ЄС на наднаціональному рівні керується європейським законодавством та угодами, які визначають членство в ЄС [7, с.57].

Управління зовнішніми економічними відносинами на рівні ЄС визначається Лісабонським договором, який набрав чинності у грудні 2009 року і встановлює, що всі торгові домовленості ЄС, чи то двосторонні, чи багатосторонні, мають отримати схвалення Європейського парламенту. Європейська комісія зобов'язана регулярно інформувати парламентський Комітет з міжнародної торгівлі про хід торгових переговорів.

Таким чином, можна констатувати, що супранаціональні інституції Європейського Союзу володіють вагомими повноваженнями в аспектах розробки та втілення спільної торгової політики цієї інтеграційної структури.

Тарифне регулювання продовжує бути ключовим і економічно значущим засобом у портфелі торговельної політики ЄС.

Сфера послуг є однією з найважливіших галузей у Європейському Союзі і становить значну частину ВВП, а саме 74,7%, у порівнянні з промисловим виробництвом (23,8% ВВП) та сільським господарством (лише 1,5% ВВП)[16, с.20].

У ЄС фінансові послуги розвинені добре, особливо у рамках Єдиного ринку. Багато компаній залежать від банківського кредитування, і хоча ініціатива Союзу спрямована на посилення фінансування через ринки капіталу, більше уваги приділяється банківському кредитуванню. План ЄС, запропонований Комісією в 2015 році, спрямований на сприяння вільному руху капіталу в межах ЄС та створенню інтегрованого ринку капіталу до 2019 року. Однак план був оновлений у 2017 та 2019 роках, оскільки було виявлено не співпадіння з існуючим законодавством. Комісар з питань фінансової стабільності, фінансових послуг та ринків капіталу, відповідає за реалізацію цієї ініціативи.

Згідно з Індексом глобальних фінансових центрів, два найбільших фінансових центри в Європі, Лондон і Цюрих, розташовані поза межами Європейського Союзу. У межах ЄС найбільшими фінансовими центрами є Франкфурт-на-Майні та Люксембург.

Сільське господарство в Європейському Союзі підтримується за допомогою субсидій через Спільну сільськогосподарську політику. У 2013 році ця підтримка склала приблизно 45 мільярдів євро, що становило менше 33% від загального бюджету ЄС у розмірі 148 мільярдів євро. Спочатку ця політика була спрямована на забезпечення мінімальних цін для фермерів в ЄС, але цей підхід був критикований як форма протекціонізму, яка обмежує міжнародну торгівлю і завдає шкоди країнам, що розвиваються. Велика Британія була одним з головних опонентів цієї політики і вийшла з ЄС в січні 2020 року [44].

Європейський союз має значні резерви вугілля, нафти та природного газу. Всі країни ЄС зобов'язалися дотримуватися Кіотського протоколу, і ЄС є одним з його найактивніших прихильників. У січні 2007 року Європейська комісія опублікувала пропозиції щодо першої всеосяжної енергетичної політики ЄС.

Щодо видобутку та використання ресурсів [44]:

1. Вугілля: Німеччина (Рурський вугільний басейн), Польща (Сілезький басейн) та інші країни мають значні резерви вугілля.

2. Нафта: шість країн ЄС видобувають нафту, переважно в нафтових родовищах Північного моря. Найбільшими виробниками є Данія, Німеччина, Італія, Румунія та Нідерланди.

3. Газ: розвідані запаси газу в ЄС складають 2,526 млрд кубометрів (2018), а видобуток становить 206,6 млрд кубометрів щорічно (2019). Споживання газу досягає 663,4 млрд кубометрів (2019), що робить ЄС другим за обсягом використання природного газу.

Щодо атомної енергетики, триває поступовий відмова від її використання.

З метою додаткового спрощення та зниження торговельних бар'єрів, тобто для просування торговельної лібералізації, Європейський Союз активно застосовує двосторонні домовленості, які часто приймають форму угод про вільну торгівлю. З понад 200 таких угод вони охоплюють приблизно третину світової торгівлі товарами та послугами. Відтак, дотримання та ефективна реалізація цих угод виринає як пріоритетне завдання для ЄС.

Двосторонні угоди розширюють свій вплив не тільки на основні торговельні зобов'язання, але й на сфери інвестицій, інтелектуальної власності, державних закупівель та інші. Ці ініціативи спрямовані на поліпшення ефективності, зменшення витрат, підвищення прозорості та полегшення процедур у торговельному регулюванні [41].

Сьогоднішня глобальна торговельна арена сприяє досягненню цілей Європейського Союзу у сфері торговельної політики, яка зосереджена на

укладанні угод про вільну торгівлю та поширенні європейських стандартів продукції. Завдяки своєму лідерству в міжнародній торгівлі, ЄС виступає як один з ключових гравців на ринку товарів та послуг, хоча і має високу залежність від зовнішньої торгівлі.

Частка ЄС у світовому експорті в 2020 році склала 16%, що підкреслює його вагому роль у світовій торгівлі та міцну інтеграцію з іншими ринками. Варіації у відсотку експорту ЄС можуть бути пов'язані з економічними та фінансовими кризами 2013-2015 років, а також з введенням санкцій. Тренди, піддані поліноміальному аналізу, передбачають потенційне зменшення частки ЄС у світовому експорті в майбутньому, що може бути викликано рядом чинників: збільшенням впливу Китаю на світові ринки, відновленням після кризи, викликаній COVID-19, та від повномасштабного військового конфлікту між Росією та Україною [44].

Європейський Союз відіграє значну роль у глобальній торгівлі, становлячи приблизно 15% від світового обороту товарів, як видно на рис. 2.1 валовий обіг товарної торгівлі майже втричі переважає торгівлю послугами, це пов'язано з особливостями ринку послуг, які часто важче надавати транскордонно. З 2004 року ЄС разом з Китаєм та США утримують позиції найбільших учасників у світовій торгівлі. У 2022 році обсяг міжнародної торгівлі товарами ЄС склав 3646 мільярдів євро, що на 423 мільярди євро менше за обіг Китаю, але на 285 мільярдів євро більше, ніж у США, не враховуючи внутрішню європейську торгівлю [44].

Пандемія COVID-19 спричинила значне скорочення торгівлі в ЄС на 10% та в США на 9%, в той час як Китай продемонстрував зростання на 2%. У Євросоюзі зниження імпорту на 12% виявилось сильнішим за падіння експорту, яке склало 9%. В Сполучених Штатах ситуація була протилежною, зі зниженням експорту на 13% та менш значним падінням імпорту на 6%. В Китаї імпорт впав лише на 1%, тоді як експорт зріс на 4%.

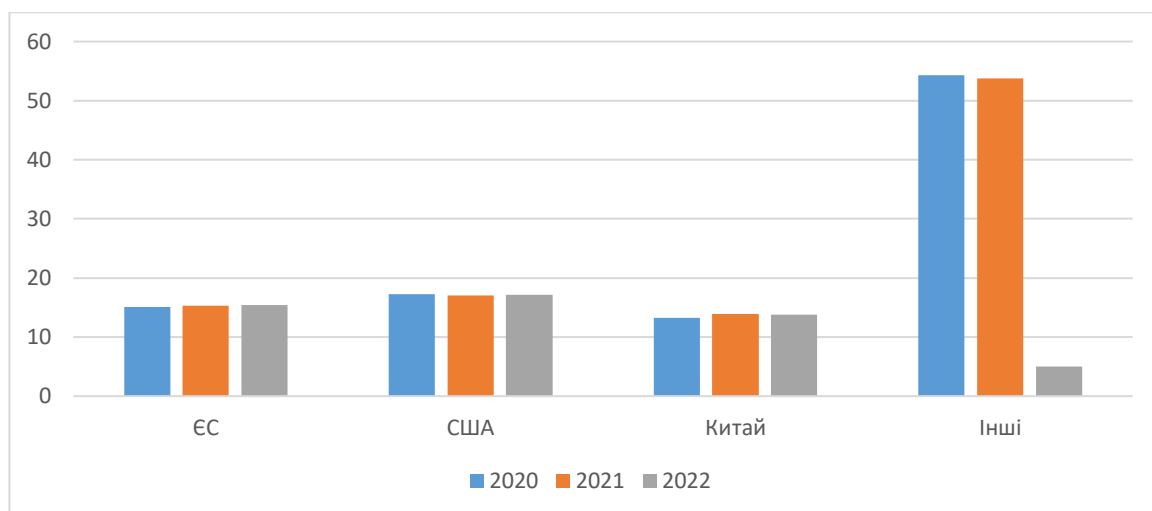

Рисунок 2.1 – Динаміка частки ЄС у світовій торгівлі [43]

Міжнародна торгівля Європейського Союзу поділяється на внутрішню європейську, що включає комерційні обміни між країнами-членами ЄС, та зовнішню, що враховує торгівлю між ЄС і державами, що не входять до його складу.

Тренди в експорті та імпорті товарів ЄС загалом показують зростання, що відбиває відносно вільний торговельний режим ЄС та стимулює комерційну взаємодію з різноманітними торговельними партнерами. Інтеграція ЄС у світову економіку є глибокою, і використання поліноміального тренд-аналізу з високою точністю натякає на продовження цього зростання, хоча існує ризик негативного сальдо торгового балансу. У 2020 році спостерігалось різке зниження експорту та імпорту, яке було обумовлене глобальною пандемією COVID-19, але вже у 2021 році ситуація почала стабілізуватися [43].

У 2021 році основними одержувачами експорту з Європейського Союзу стали Сполучені Штати, де відмічено збільшення торгівлі на 12,6% у порівнянні з попереднім роком, Великобританія з невеликим підйомом на 2,6%, а також Китай, де зростання склало 11,4%. Що стосується імпорту, то ЄС найбільше товарів імпортував з Китаю, який показав значне зростання на

20,1% у порівнянні з 2020 роком, з США, де зростання склало 11,9%, та з Росії, з якої імпорт збільшився на вражаючі 64,4%.

Таблиця 2.1 – Головні партнери Європейського Союзу в 2021 р. [43]

Країна	Експорт, млрд євро	Імпорт, млрд євро
Китай	209,83	434,28
США	374,05	215,29
Великобританія	267,18	221,66
Швейцарія	148,06	116,24
Росія	83,91	146,10
Туреччина	73,82	73,31
Норвегія	53,44	66,31
Японія	59,10	58,89
Південна Корея	48,08	51,58
Індія	38,61	43,76

Оскільки обсяги експорту між державами-членами Європейського Союзу (ЄС) в 2021 році становили 2843 млрд євро, що було майже удвічі більше, ніж обсяг експорту ЄС до інших країн (1932 млрд євро), це вказує на важливість внутрішньої торгівлі для ЄС. У цьому контексті, важливо зазначити, що обсяги експорту між державами-членами зменшилися на 7% в 2021 році порівняно з 2020 роком.

Лідерами внутрішньої торгівлі ЄС були Німеччина, яка здійснила 22% від загального експорту всередині ЄС, Нідерланди з 14% і Бельгія, Франція та Іспанія з однаковою часткою в 8%. Також важливо відзначити, що деякі країни, такі як Кіпр (-27%), Мальта (-19%), Люксембург (-17%), Фінляндія і Франція (обидві -13%), втратили свою частку в загальній географічній структурі експорту в порівнянні з 2020 роком.

Рисунок 2.2 – Географічна структура експорту товарів всередині ЄС в 2021р. [43]

Що стосується імпорту всередині ЄС, він скоротився на 8%, з найбільшим спадом для Мальти (-21%), Португалії (-14%), Словенії (-12%), Іспанії і Італії (обидві - 11%) [43].

Рисунок 2.3 – Географічна структура імпорту товарів всередині ЄС в 2021 р. [43]

За загальним обсягом торгівлі всередині ЄС Німеччина є лідером, з питомою вагою 22% від загального експорту та 23% від загального імпорту всередині ЄС. Нідерланди здійснюють 14% від загального експорту всередині ЄС, тоді як Франція – 12%.

Отже, внутрішня торгівля між державами-членами ЄС має велике значення і перевищує зовнішню торгівлю ЄС в 1,5 рази, що є ключовим показником для регіонального інтеграційного об'єднання, такого як Європейський Союз [43].

Отже, можна визначити, що міжнародна торгівля грає важливу роль у стимулюванні економічного зростання, сприяє сталому розвитку, ефективному використанню ресурсів, створенню робочих місць і розвитку підприємництва. Торговельна політика має значущий вплив на економічне благополуччя держав.

Європейський Союз використовує різні інструменти для регулювання міжнародної торгівлі, включаючи тарифи та нетарифні бар'єри. Один з ключових інструментів - це Єдиний митний тариф, який встановлює ставки мита для імпорту товарів до ЄС через зовнішні кордони. Мито застосовується

однаково для всіх країн-членів ЄС, але ставки можуть відрізнятися в залежності від конкретного товару та країни-джерела.

ЄС є одним з найбільших гравців на світовому ринку торгівлі товарами, здійснюючи 16% від загальної світової торгівлі. Однак частка експорту та імпорту ЄС коливається, і це може бути пов'язано з різними факторами, такими як фінансово-економічна криза і санкції. Наразі основними конкурентами ЄС є США та Китай [43].

Аналізуючи тренди в експорті та імпорті, можна зазначити тенденцію до зростання обсягів, хоча імпорт може бути трохи вищим, ніж експорт, що може призвести до негативного торгового балансу в майбутньому. У 2021 році найбільшими торговельними партнерами ЄС за експортом були США, Велика Британія та Китай, а найбільшими партнерами за імпортом - Китай та США.

У підсумку, можна сказати, що торговельна політика ЄС є ефективною і важливою складовою економічного розвитку, сприяючи підтримці сталого економічного зростання та благополуччя держав-членів.

2.2 Проблеми гармонізації економічних відносин в межах єдиного ринку ЄС

Гармонізація, в широкому розумінні, представляє собою процес приведення у відповідність на основі наукових методологічних принципів цілісності, завершеності, пропорційності, узгодження і досконалості.

Гармонізація законодавства виступає як найважливіша форма наближення правових систем і представляє собою складний та тонкий процес. Вона не спрямовує національні правові системи до повної єдності, але намагається максимально зблизити законодавство різних країн у вирішенні правових питань. Різниця в національних законодавствах впливає з різних національних традицій, рівнів розвитку і підходів до правових питань.

Процес гармонізації включає в себе різноманітні методи, причому важливо виявити та врахувати особливості регулювання в конкретних правових системах у контексті взаємодії з нормами законодавства інших країн. Відмова від унікальних національних правових традицій, які відображають різноманітність організації життя в різних країнах, не є метою гармонізації [6, с.228].

Більшість дослідників розглядає гармонізацію через призму соціально-економічних відносин і норм, які їх регулюють. Наприклад, Т.О. Білозерська вказує на усунення розбіжностей між нормами національного права за допомогою апроксимації, що полягає у досягненні певного рівня єдності законодавства або створенні "коридору коливань", яким задаються загальні параметри прийняття нормативно-правових актів державними органами [2].

Процес економічної та валютної інтеграції в ЄС розпочався паралельно, вже з 1957 року. Однак офіційно мета створення єдиного ринку з єдиною валютою була закріплена лише у 1992 році Маастрихтською угодою. Умови переходу країн-членів ЄС від національної валюти до євро називаються "умовами конвергенції". Це відноситься до процесу гармонізації фінансових систем країн, які входять до європейського співтовариства.

Важливо відзначити, що питання гармонізації бюджетів країн-членів ЄС було на порядку денному практично з самого початку існування Співтовариства. Керівні органи ЄС ставили завдання гармонізувати та уніфікувати національні бюджети, вимагаючи наближення та стандартизації бюджетної документації, статистики та процедур, а також вирівнювання частки бюджетних доходів до ВВП, гармонізації структури бюджету та координації бюджетної політики та податкової політики [10].

Усвідомлюючи складність вирішення цього завдання, керівництво ЄС підходило до його виконання поступово. Наприкінці 60-х років була розроблена програма гармонізації національних бюджетів, яка передбачала вирішення технічних питань, таких як уніфікація бюджетної статистики,

зближення структур національних бюджетів, аналіз та порівняння бюджетів, розробка методології гармонізації бюджетної політики.

В 1980-ті роки Європейська Спільнота стикалася з низкою економічних викликів, які включали необхідність зниження рівня інфляції, досягнення стабільних темпів економічного зростання, збільшення рівня зайнятості та стабілізацію платіжних балансів. Європейська комісія окреслила ключові напрямки бюджетної політики для вирішення цих проблем: скорочення дефіцитів державних бюджетів, збільшення частки бюджетних коштів, що вкладаються в інвестиції; перекваліфікація робочої сили та зниження виробничих витрат; зміцнення контролю за рівнем соціальних витрат [9].

На сьогодні основними критеріями для вступу до Єврозони є: дефіцит державного бюджету не повинен перевищувати 3% ВВП, а співвідношення державного боргу до ВВП не повинно бути більше 60%. Кандидатська країна повинна протягом двох років брати участь у механізмі валютних курсів і утримувати курс національної валюти у визначеному діапазоні, а рівень інфляції не повинен бути вищим на 1,5% від середнього показника трьох країн ЄС з найстабільнішими цінами. Іншою важливою умовою є встановлення цін на довгострокові державні зобов'язання, де процентна ставка за цими борговими інструментами не повинна бути вищою на 2% від середнього рівня країн з найнижчою інфляцією.

З часу встановлення єдиної валютно-фінансової політики в Європейському Союзі запрацювала інституційна система, до складу якої входить незалежний Європейський центральний банк та національні центральні банки країн-членів, що прийняли євро як валюту. Водночас, податкова та бюджетна політика залишається у віданні національних урядів [9].

Євро має не лише економічне, але й політичне значення, адже для багатьох європейців ця валюта стала символом європейської ідентичності. Євро сприяє підвищенню рівня життя та стабільності фінансової системи, що є фундаментом для ефективності Єдиного європейського ринку.

Використання євро також допомагає забезпечити цінову прозорість, полегшує міжнародну торгівлю та збільшує глобальний вплив Євросоюзу. Розмір та сила Єврозони дозволяють їй захищатися від негативних економічних коливань і забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

На початку XXI століття головною метою Європейського Союзу стала реалізація грошово-кредитної політики в рамках єдиної валютної системи. Основними інструментами цього регулювання є таргетування важливих грошових агрегатів для контролю інфляції, визначення меж коливання ключових процентних ставок, встановлення мінімальних резервних вимог для комерційних банків, регулювання короткострокової ліквідності на ринку євро через кредитні та депозитні механізми, а також проведення операцій на відкритому ринку [9].

Для України, яка вже визначила свій курс на інтеграцію в Європейський Союз і вжила конкретні заходи на цьому шляху, досвід Латвії, Литви та Естонії у вступі до Єврозони може бути надзвичайно цінним. Естонія, зокрема, розпочала процес приєднання до Єврозони одночасно з переговорами про вступ до ЄС у 2003 році, запровадивши за декілька років до вступу механізм європейського валютного курсу (ERM). Цей механізм вимагає строгого контролю за обмінними курсами валют країн-членів ЄС, дозволяючи лише обмежені коливання валют відносно євро, зазвичай не більше ніж на 15%. У разі потреби центральний банк країни може втручатися в ринок, купуючи або продаючи валюту, щоб валютний курс залишався в межах допустимого діапазону. За дотриманням цих правил слідкує Генеральна Рада Європейського центрального банку, яка вносить необхідні коригування.

Ключовою передумовою для вступу країни до Єврозони є виконання критеріїв ERM та чотирьох інших критеріїв валютної конвергенції: максимальний бюджетний дефіцит не має перевищувати 3% ВВП, загальний державний борг має бути не більшим за 60% ВВП; довгострокові процентні ставки за кредитами мають бути не вищими ніж на 2% середнього рівня в

трьох країнах ЄС із найстабільнішими цінами; рівень інфляції має бути не вищий ніж на 1,5% від середнього показника в тих же країнах [12, с.164].

Введення в Естонії механізму ERM відіграло важливу роль як «тестовий полігон» для національної фінансової системи, сприяючи кращій підготовці державних і банківських структур до переходу на євро. Початковий етап переходу Естонії з власної валюти, крони, на євро був затверджений у вересні 2005 року, коли крона була офіційно прив'язана до євро. Аналітики переходу до євро передбачали, що економіці Естонії не виникне значних складнощів з цим переходом, оскільки крона вже тривалий час була прив'язана до німецької марки, що сприяло стабільності валюти.

Аналітики також відзначали, що перехід на євро міг принести бюджету Естонії певні переваги, такі як зменшення витрат на валютну конвертацію та зниження ризиків, асоційованих з коливаннями валютного курсу в рамках механізму ERM. Однак головним бонусом стала можливість активної участі у розробці та імплементації європейської монетарної політики [12].

Естонія стала взірцем успішного виконання умов для входження до Єврозони, вдаючись зберігати відношення державного боргу до ВВП на винятково низькому рівні, значно нижче дозволеного максимуму в 60% ВВП, навіть під час світової фінансової кризи. Латвія, яка приєдналася до Єврозони у січні 2014 року, також зазнала підтримки більшості населення, хоч і вимагала значних організаційних та фінансових зусиль. Світова фінансова криза серйозно вдарила по економіці країни, спричиняючи гостре падіння ВВП та зростання безробіття, змусивши уряд Латвії націоналізувати банківську систему та обмежити кредитування. Ключовим фактором, що погіршив економічну ситуацію, стало нестримне збільшення обсягів приватного кредитування в передкризовий період.

На той час Латвія мала одні з найгірших економічних показників в Європі, а ситуацію ускладнювала прив'язка національної валюти до євро, що обмежувало можливості уряду та центрального банку для девальвації валюти. Однак, завдяки ефективним заходам боротьби з кризою та фінансовій

підтримці від МВФ у розмірі 1,7 мільярда євро, макроекономічна ситуація в країні стала покращуватись. До кінця 2012 року бюджетний дефіцит Латвії знизився до 1,2% ВВП, відношення держборгу до ВВП скоротилося до 42%, середньорічна інфляція була на рівні 2,6%, а довгострокова процентна ставка стабілізувалася на позначці 3,24%. Такі показники економічного зростання та відповідність критеріям, встановленим Європейським центральним банком, дозволили Латвії приєднатися до групи країн Єврозони. За результатами 2013 року, відношення боргу до ВВП в Латвії залишалося на дуже низькому рівні — 32,1%, що є значно нижчим за максимальний поріг у 60% [12].

Щодо Литви, то питання її входження до Єврозони на сьогодні вже майже вирішено. У липні 2014 року, після отримання позитивної оцінки від Центрального банку та Єврокомісії, Європейський парламент також висловив підтримку розширенню Єврозони.

У грудні 2013 року Литва досягла виконання всіх критеріїв, встановлених Маастрихтським договором: бюджетний дефіцит країни склав 1,62% від ВВП, рівень держборгу досяг 39,3% від ВВП, а інфляція не перевищувала 1,2%.

Водночас важливо відмітити, що узгодження фінансової політики в рамках Євросоюзу супроводжується певними труднощами. З одного боку, економічні системи країн-членів ЄС є взаємопов'язаними, але водночас зберігають свою автономію. Різні рівні економічного розвитку та різноманітні соціально-політичні умови в окремих країнах призводять до відмінностей у національних інтересах, що може ускладнювати процес уніфікації бюджетної політики.

Крім того, спостерігається певне обмеження бюджетної автономії держав, оскільки кожна країна зобов'язана подавати до керівних органів ЄС проекти своїх бюджетів та звіти про їх виконання, інформувати про різні бюджетні заходи. Це є частиною процесу європейської інтеграції, що свідчить про поступове просування країн-членів до більшої фінансової єдності.

2.3 Особливості регулювання єдиного ринку ЄС

Створення зони вільної торгівлі є ключовим кроком у процесі економічної інтеграції між країнами. Проте найбільш глибоке об'єднання країн часто починається з формування Митного Союзу, який змушує країни-учасниці відмовитися від власної митної політики на користь єдиного зовнішнього митного тарифу проти третіх країн. Це не лише забирає у країн можливість вести незалежну митну політику, але й посилює їхній вплив на інші секторальні політики, включаючи аграрну, фіскальну, конкурентну та інші [17, с.255].

Перед створенням Митного Союзу в рамках преференційної та вільної торгових зон, країни використовували митні тарифи для обмеження імпорту дешевших товарів, щоб захистити вітчизняних виробників. Кількісні обмеження, або квоти, на імпортовані товари також відігравали значну роль, часто задовольняючи, а то й перевищуючи, внутрішній попит країни. Внаслідок цього, хоча національна промисловість і мала переваги на внутрішньому ринку та була добре захищена, виробники не відчували тиску до покращення і модернізації виробництва, що могло б привести до зниження цін. Кінцеві споживачі страждали від високих цін, низької якості та обмеженого вибору товарів. Європа 1950-х років відчувала потребу в таких змінах, які б сприяли значному підвищенню рівня життя своїх громадян [17, с.300].

Згідно з Римським договором 1957 року, країни-члени взяли на себе зобов'язання, які можна поділити на дві основні групи [17]:

1. Усунення тарифних бар'єрів, квот та інших кількісних обмежень у торгівлі між державами-членами.
2. Введення спільного зовнішнього тарифу для товарів та послуг, імпортованих із країн, що не є членами цього угруповання.

Ці дії мали бути здійснені поетапно з постійним координаційним узгодженням позицій учасників.

Договір про ЄЕС (Європейське Економічне Співтовариство) у своїй статті 23 чітко встановив, що митний союз є фундаментальною основою спільноти, виключаючи мита на імпорту та експорт між державами-членами. Статті 13 і 14 вказаного договору передбачали, що будь-які митні платежі, що функціонують як еквівалент тарифу, повинні бути скасовані протягом періоду від 1 січня 1958 року до 31 грудня 1969 року.

У липні 1958 року митні платежі між країнами-членами ЄЕС були відмінені, хоча деякі обмеження залишалися. Цей період характеризувався складними взаєминами та конфліктами між країнами, що потребували вирішення через дипломатичні переговори. Була необхідність у гармонізації національних законодавств не лише у митній сфері, але й у транспортному секторі, секторі захисту прав споживачів, охорони навколишнього середовища та страхуванні вантажів. Незважаючи на ці складнощі, політика інтеграції сприяла трьох кратному зростанню торгівлі між країнами-членами з 1958 до 1968 року [21].

Досягнуті результати цього періоду включали уніфікацію законодавства, зменшення митних платежів, створення постійного механізму для діалогу та співпраці у митних питаннях, а також сприяли економічному зростанню країн-членів.

Другий етап розвитку митного союзу тривав до 1993 року і був важливий тим, що завершення створення Митного Союзу відбувалося одночасно з формуванням єдиного ринку. Ключову роль в цьому процесі відіграв Маастрихтський договір 1992 року, який сприяв завершенню складного та суперечливого процесу створення одного з найбільших митних угруповань у світі.

Багато сучасних європейських економістів вважають, що формування Митного Союзу та супутнє економічне зростання допомогли країнам ЄЕС ефективно подолати численні структурні кризи того часу [21].

1 січня 1993 року став важливим моментом у розвитку Митного Союзу, коли було усунуто митні кордони та утворено територію без митних бар'єрів. Від цього часу застосовувались уніфіковані митні документи, такі як TIR для міжнародних дорожніх перевезень та АТА для тимчасового ввезення товарів, відповідно до Регламенту ЄС (Regulation 2913/92).

Ліквідація митних формальностей в рамках ЄЕС сприяла економічному прогресу країн-членів, оскільки товари тепер могли вільно переміщуватися всередині спільноти.

Проте, створення повноцінного Митного Союзу супроводжувалося певними труднощами. Одна з основних проблем була пов'язана з нерівним розподілом "митного навантаження" між країнами після розширення ЄС, як, наприклад, у випадку з Чеською Республікою та Польщею, де остання мала відповідати за значний обсяг товарообігу через свої східні кордони. Крім того, існував ризик контрабанди, особливо на східних та південних кордонах.

Інституційна взаємодія та гармонізація також були важливими, адже митники різних країн тепер діяли від імені всього ЄС та взаємодіяли з Європейською Комісією та Європолем. Рішення про ставки митних тарифів тепер ухвалювались Радою ЄС на підставі пропозицій Європейської Комісії, що підкреслює інтегрований характер нової митної політики [21].

Стаття 23 Договору про Європейський Союз (ЄС) визначає, що фундаментом об'єднання є Митний союз, який охоплює всю торгівлю товарами між державами-членами. Цей союз передбачає відміну внутрішніх імпорتنих та експортних мит, а також встановлення спільного митного тарифу для торгівлі з країнами, що не входять до ЄС [21].

Митний союз діє щодо товарів, що вироблені в країнах ЄС, а також товарів, імпортованих з третіх країн і випущених у вільний обіг в рамках співтовариства.

Римський договір у своїй первинній редакції також забороняв введення нових митних зборів та інших подібних платежів і не дозволяв збільшувати вже існуючі на час підписання договору. Крім того, утворення Митного союзу

ЄС потребувало скасування всіх кількісних обмежень у торгівлі між країнами-членами.

28 лютого 1990 року Європейська Комісія запропонувала Митний кодекс співтовариства, який був прийнятий 12 жовтня 1992 року як Регламент Ради 2913/92 та вступив у силу 1 січня 1994 року. Цей кодекс, разом зі своїм імплементаційним кодексом, замінив понад сто раніше діючих регламентів та директив у сфері митного регулювання. Проте два основних регламенти, прийняті раніше в ЄС, продовжували діяти: регламент 2658/87, який запровадив загальний митний тариф ЄС, та регламент 918/83, що встановлює систему звільнення від сплати митних зборів [24].

Митний кодекс не охоплює всі аспекти митної та торгової політики ЄС щодо третіх країн, оскільки його метою є об'єднання і структурування основних правил та процедур митного контролю для всіх видів товарів. Конкретні заходи тарифної політики, призначені для окремих категорій товарів, не входять в область застосування цього кодексу. В комбінації з загальним митним тарифом, митний кодекс формує основу митного законодавства ЄС у відносинах з країнами, що не є членами ЄС.

Митний кодекс складається з дев'яти частин і містить 253 статті. Його зміст можна класифікувати на три основні групи [24]:

1. Загальні положення, що включають в себе визначення сфери застосування кодексу, митну територію ЄС, термінологію митного права ЄС, а також права та обов'язки сторін у митних правовідносинах і процедуру апеляцій проти рішень митних органів.

2. Методи нарахування мит, до яких відносяться положення, що регулюють основи стягнення митних платежів, правила щодо визначення походження товарів і митної вартості, а також умови для звільнення від митних зборів.

3. Процедури та митний нагляд, що є основою кодексу, охоплюючи правила ввезення та вивезення товарів і митні режими.

Імплементацийний кодекс, який доповнює митний кодекс, має подібну структуру, але включає лише п'ять частин і містить 915 статей з 113 додатками, деталізуючи процедури, що визначені в основному кодексі.

Митний кодекс ЄС, разом із прийнятими на рівні Європейського співтовариства та національних урядів правилами його застосування, складає єдину систему митних правил усередині ЄС. Ці правила діють на митній території ЄС, у торгівлі між ЄС та третіми країнами, а також стосуються товарів, що регулюються Договором про ЄС і Договором про Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом) [22].

23 квітня 2008 року Регламентом № 450/2008 Європейського парламенту та Ради було введено в дію Модернізований Митний кодекс ЄС, який значно спрощує митне законодавство та процедури, полегшуючи роботу як митних органів, так і економічних операторів. Центральним елементом цього модернізованого кодексу є впровадження "нового електронного митного середовища", яке дозволяє оптимізувати митні процеси.

20 лютого 2012 року Європейська Комісія запропонувала оновлення Модернізованого Митного кодексу, а 11 вересня 2013 року Європейський парламент ухвалив зміни до Митного кодексу. Ці зміни спрямовані на подальше спрощення та уніфікацію митних правил і процедур по всьому ЄС. Нова версія кодексу передбачала повний перехід на електронні митні процедури до кінця 2020 року, що вимагає від усіх економічних суб'єктів та митних органів виконувати митні операції виключно в електронному форматі. У перехідний період передбачається паралельне використання паперових та електронних документів. Європейський Союз визначає за пріоритет реалізацію плану довгострокової стратегії для впровадження повністю електронного документообігу у митних процедурах.

Економічний та валютний союз (ЕВС) виступає як важлива стадія в моделі регіональної економічної інтеграції, що послідовно реалізується Європейським Союзом. Він показує, що навіть повне здійснення чотирьох свобод спільного ринку не робить його ідентичним внутрішньому ринку

країни. Флуктуації валют та ризик їх змін можуть створювати перешкоди для вільного обігу, обмежувати інтеграцію фінансових ринків та впливати на рішення про розміщення підприємств. Для створення оптимального середовища для торгівлі, виробництва та інвестицій країни спільного ринку мають досягти наступного рівня інтеграції — ЕВС [22].

Вчені вважають ЕВС найвищою формою економічної інтеграції. Ідея ЕВС була ключовою для стратегії ЄЕС з самого початку його створення. Офіційно ЕВС був заснований Маастрихтським договором 1992 року, який визначив ЄС як структуру, що покоїться на трьох "стовпах", перший з яких стосувався створення ЕВС серед держав-членів ЄС. Маастрихтський договір став значним кроком у процесі європейської інтеграції, надавши федералістським силам в ЄС аргументи на користь створення майбутньої європейської федеральної держави [22].

Параграф 2 статті 119 Розділу VIII "Економічна та грошова політика" Договору про функціонування Європейського Союзу визначає створення Економічного та Валютного Союзу (ЕВС) з євро як його валютою, як один із ключових інструментів для досягнення цілей ЄС. У статті 119 також наголошується на двох фундаментальних стовпах: економічному союзі та валютному союзі.

Згідно з першим пунктом статті 119 Договору, економічна діяльність держав-членів та самого Союзу має ґрунтуватися на ефективній координації економічних політик країн-членів, на принципах внутрішнього ринку та на встановленні спільних цілей, з дотриманням принципів відкритої ринкової економіки з вільною конкуренцією.

Ця стаття підкреслює "економічний" аспект ЕВС, визначаючи основу для вільної ринкової економіки з конкурентними умовами, а також три основні напрямки, за якими має бути сформована економічна політика ЄС: тісна координація економічних політик між державами-членами, розвиток внутрішнього ринку, та розробка та досягнення спільних цілей [22].

Відповідно до положень Договору про функціонування Європейського Союзу, діяльність ЄС у рамках Економічного та Валютного Союзу включає в себе використання єдиної валюти – євро, а також розробку та реалізацію спільної монетарної політики і політики курсу обміну. Основною метою цих політик є забезпечення стабільності цін, що підтримується прагненням до низької інфляції, і, не шкодячи цій меті, підтримка загальної економічної політики в ЄС, керуючись принципами відкритої ринкової економіки з вільною конкуренцією.

"Валютний" аспект Союзу полягає у створенні та використанні єдиної валюти, виконанні єдиної монетарної політики та координації політики обмінних курсів. Ціллю цих політик є підтримка цінової стабільності та уникнення інфляції.

Три основні принципи, на яких базується діяльність ЄС в рамках ЕВС, включають: стабільність цін, здорові державні фінанси та умови грошового обігу, а також стабільний платіжний баланс.

Історичний аналіз розвитку валютної інтеграції демонструє чітку логіку валютного союзу ЄС. У XIX і на початку XX століття вже існували спроби створення валютних союзів між європейськими державами, коли грошові системи і міжнародні фінансові відносини базувалися на золотому та срібному стандартах. Інфляційні проблеми виникали лише тоді, коли були відкриті нові великі родовища цих металів [29].

Римський договір, підписаний у 1957 році, встановив основи для заснування Європейського економічного союзу, закладаючи рамки для економічної політики та координації господарських та валютних справ між державами-членами. Стаття 105 цього договору була ключовою для створення Валютного комітету, який став важливим фінансовим органом співтовариства.

Валютний комітет складається з представників кожної держави-члена, призначених Європейською Комісією, і відповідає за моніторинг валютної та фінансової ситуації як в ЄС загалом, так і в індивідуальних країнах-членах. Згодом, у 1964 році, на основі Договору про створення ЄЕС був заснований

Комітет керуючих центральними банками, що став ще однією ключовою спеціалізованою установою для координації монетарної політики країн-членів.

Запровадження євро як єдиної валюти Європейського Союзу було відповіддю на виклики, що виникли з утворенням єдиного внутрішнього ринку в 1993 році, який зіткнувся з проблемами через існування різних національних грошових систем. Ці системи спричиняли коливання валютних курсів, розбіжності в ціноутворенні та податкові розходження, що перешкоджало ефективному функціонуванню ринку. Перехід до єдиної валюти або встановлення фіксованих валютних курсів вважався необхідним кроком для глибокої економічної інтеграції та усунення перешкод для вільного руху капіталу, товарів, послуг та працівників [29].

Запровадження євро також було обумовлено зростаючою взаємозалежністю економік країн Західної Європи та потребою адаптації макроекономічної політики до вимог сучасності, поліпшення бізнес-середовища і посилення міжнародної позиції ЄС. Єдина валюта мала на меті захист економічних агентів від несподіваних валютних коливань і сприяти прозорості цін на продукцію та послуги всередині валютного союзу.

Запровадження євро як спільної валюти країн ЄЕС було спрямоване на підвищення ефективності єдиного внутрішнього ринку, що не міг повноцінно функціонувати через існування різних національних валютних систем. Єдина валюта дозволила б боротися з інфляцією, знизити відсоткові ставки та податкове навантаження, стимулюючи таким чином виробництво та зайнятість, забезпечуючи стабільність фінансової системи і приваблюючи інвестиції.

Для бізнесу єдина валюта означала б однакові умови валютно-фінансового регулювання по всій території ЄВС і зменшення витрат на валютні операції та ризиків. Для окремих осіб це спрощувало б управління фінансовими операціями, подорожі всередині ЄВС, отримання кредитів та інвестування у цінні папери. Основною перевагою для громадян була б

економія коштів завдяки уникненню обмінних операцій між національними валютами ЄВС [29].

Зменшення потреби в золотовалютних резервах і стабільніший курс євро порівняно з національними валютами сприяли б створенню ліквідного та конкурентного європейського ринку капіталів, відкриваючи можливості для міжнародного бізнесу як для великих, так і для маленьких компаній.

На загальноєвропейському рівні, ці переваги сприяли б створенню міцної та надійної основи для макроекономічного зростання, поліпшенню функціонування внутрішнього ринку та зниженню вартості інвестицій. На глобальному рівні євро міг би стати новою стабільною резервною валютою, що сприяло б кращому збалансуванню міжнародної валютної системи. Таким чином, єдина валюта мала потенціал забезпечити всім країнам-членам ЄЕС значні переваги, такі як більш ефективний єдиний ринок, підвищення зайнятості та покращення життєвого рівня громадян.

З 1 січня 1999 року введення євро в обіг як єдиної валюти охопило такі аспекти економічного життя ЄС [30]:

а) Бюджет ЄС та всю облікову систему його інституцій було переведено на євро, забезпечуючи однорідність бухгалтерського обліку всередині Європейських структур;

б) Всі облігаційні займи ЄС, Європейського центрального банку, Європейського інвестиційного банку з датою погашення після 1 січня 1999 року, які раніше були номіновані в європейських розрахункових одиницях (ЕКЮ) або національних валютах, були переведені на євро;

в) Всі нові облігаційні та інші позики, емітовані країнами-членами Єврозони, були номіновані виключно в євро.

Підхід «без примусу, без заборон» дозволяв підприємствам самостійно вирішувати, коли перейти на євро протягом перехідного періоду до січня 2002 року. Принципи конвертації національних валют країн ЄВС у євро включали [30]:

- Юридичну рівність євро і національних валют ЄВС, де національні валюти вважаються підрозділами євро;
- Застосування спеціальних правил для конвертації між національними валютами ЄВС або між національною валютою і євро;
- Відсутність юридичних зобов'язань для банків країн поза Євросоюзом слідувати цим правилам, але на практиці вони дотримувались цих вимог для забезпечення консистентності та ефективності валютних операцій.

Антимонопольне право ЄС, іноді відоме як правила конкуренції, є набором норм, метою яких є запобігання та припинення анти конкурентних угод, зловживання домінуванням на ринку, а також моніторинг економічної концентрації. Це право регулює дії та відносини, що впливають на конкуренцію в межах ринку ЄС, і визначає права та обов'язки учасників ринку. Основна мета антимонопольного права ЄС полягає у забезпеченні вільної конкуренції на єдиному ринку країн-членів та забороні практик, що обмежують конкуренцію.

В рамках ЄС, регулювання конкуренції розділяється між європейськими органами та національними антимонопольними органами та судами. Спеціалізовані органи, такі як національні антимонопольні відомства, займаються наглядом за дотриманням відповідного національного законодавства, в той час як неспеціалізовані органи, включаючи поліцію та суди, можуть також виконувати певні функції в контексті європейського права конкуренції [31].

Боротьба за ринки інколи включає використання методів, що шкодять економіці, відомих як недобросовісна конкуренція. Договір про функціонування Європейського Союзу вводить заборону на практики, що включають угоди між компаніями, рішення їх асоціацій, а також скоординовані дії, які можуть зашкодити торгівлі між державами-членами, або мають на меті чи призводять до перешкоджання, обмеження, чи спотворення конкуренції на єдиному ринку. Цей підхід є прикладом того, що називають

негативною інтеграцією, де такі угоди є недозволеними в контексті спільного ринку і, отже, будь-яка така угода чи рішення вважається недійсними.

Можливість обмежувати або порушувати конкуренцію владають не лише окремі компанії, але й асоціації компаній.

Податкове право Європейського Союзу представляє собою систему правових норм, яка включає положення податкового законодавства, викладені в Договорі про Європейське Співтовариство, а також норми, розроблені інституціями ЄС у межах їх повноважень, загальні принципи європейського права, що застосовуються до податкових відносин, практику Суду ЄС і Спільного суду з питань оподаткування [31].

Податкове право ЄС балансує між національним податковим законодавством країн-членів та міжнародним податковим правом. Воно визначає, які податкові питання належать до юрисдикції ЄС, особливо коли вони впливають на функціонування єдиного ринку, такі як ПДВ та акцизи. Водночас країни-члени зберігають контроль над прямими податками, включаючи податок на доходи фізичних осіб та корпорацій.

Основні джерела податкового права ЄС охоплюють установчі документи ЄС, загальні принципи права, вторинне право, що включає в себе різні нормативно-правові акти (регламенти, директиви, рішення тощо), судові рішення Суду ЄС, а також міжнародні договори.

Територія застосування європейських норм у сфері непрямого оподаткування, такого як ПДВ, обмежена континентальною частиною держав-членів ЄС, але існують винятки, як-от Гібралтар, де ПДВ не стягується. Директива ЄС про ПДВ не поширюється на кілька територій, хоча вони і є частиною митної зони ЄС, включаючи гору Афон, Канарські острови, деякі французькі заморські території, Сен-Бартельмі, Сен-Мартен і Аландські острови, а також на Нормандські острови. Крім того, ПДВ не застосовується до деяких територій, які не входять до митної зони ЄС, як-от острів Гельголанд і інші вказані території. З іншого боку, законодавство ЄС у сфері прямого оподаткування діє на всій території держав-членів ЄС, а також на їх

асоційованих та залежних територіях, як-от Кайманові острови та Британські Віргінські острови, де впроваджено директиву про оподаткування заощаджень [37].

Податкове право Європейського Союзу еволюціонує відповідно до загальної податкової стратегії Союзу, яка покликана гарантувати, що податкові регуляції не перешкоджають вільному переміщенню товарів, осіб, послуг та капіталу і не створюють лазівок для податкового ухилення. Ці правила розроблені для забезпечення ефективної роботи єдиного ринку та для того, щоб усі держави-члени ЄС отримували справедливу частку податкових надходжень.

Податкова система ЄС на сьогоднішній день охоплює різноманітні види податків, які діють на території держав-членів, включаючи непрямі податки, такі як ПДВ, акцизи та мита, прямі податки, зокрема податок на доходи, і внески на соціальне страхування.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО РИНКУ ЄС

3.1 Стан і особливості розвитку міжнародної торгівлі між Україною та ЄС

Україна стикнулася зі складною економічною ситуацією після 2014 року, яка була спричинена різними факторами, зокрема воєнною та торговельною агресією з боку Росії. Ці події значно вплинули на зовнішню торгівлю України. Під впливом цих подій ВВП України впав на 6,6% у 2014 році та на 9,8% у 2015 році, а експорт значно скоротився - на 13,5% та 29,3% відповідно.

Починаючи з 2016 року, Україна почала відновлювати стабільність своєї економіки та поступово переорієнтовувати свою зовнішню торгівлю. Темпи економічного зростання зросли до 3,4% у 2018 році та 3,2% у 2019 році. Проте у 2020 році економіку та зовнішню торгівлю обмежила епідемія COVID-19, яка призвела до скорочення ВВП на 4%. У 2021 році економічне зростання відновилося і становило 3,2% [20].

Під час кризових років 2014-2015 років зовнішня торгівля України зазнала значного скорочення, з експортом товарів, зокрема, втративши 38,8% та імпортом, втративши 50,5%. Проте з 2016 по 2019 роки обсяги зовнішньої торгівлі поступово відновлювалися, з експортом товарів зростанням на 31,3%, а імпортом - на 62,0% від обсягу 2015 року. Треба відзначити, що обсяги експорту та імпорту товарів ще не повернулися до рівня докризового 2013 року.

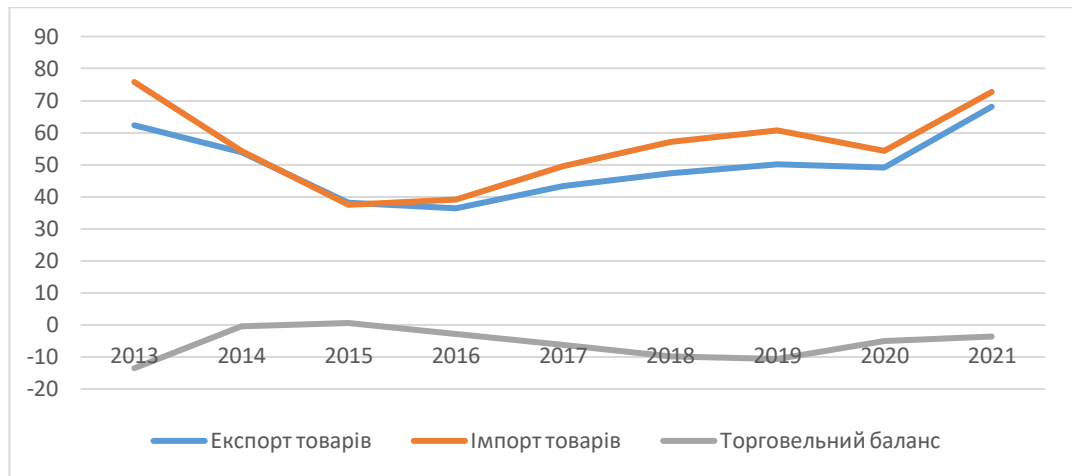

Рисунок. 3.1 – Експорт та імпорт товарів України
протягом 2013-2021 років, млрд. дол. США [38]

У 2020 році вплив пандемії та заходів обмеження призвів до скорочення загального експорту товарів з України на 1,7% та імпорту на 10,7% порівняно з 2019 роком. Проте відновлення глобальної економіки та підвищення попиту на різних світових ринках, зокрема на металеві, сільськогосподарську продукцію, енергоресурси, добрива тощо, сприяли швидкому зростанню українського експорту та імпорту у 2021 році. Таким чином, в 2021 році експорт товарів зріс на 38,4% до 68,1 млрд доларів США, імпорт товарів збільшився на 34% до 72,8 млрд доларів США у порівнянні з 2020 роком. За результатами 2021 року загальний обсяг експорту товарів з України перевищив попередній докризовий рівень 2013 року на 9,3%, але імпорт товарів залишався меншим, ніж у 2013 році, на 4,0% [38].

Також в цей період змінилася динаміка торговельного сальдо України. У 2015 році відбулася зміна з дефіциту торгівлі товарами (+0,6 млрд доларів США) до позитивного сальдо через значний спад імпорту. Поступове відновлення обсягів торгівлі призвело до збільшення дефіциту у 2019 році, коли він досяг -10,8 млрд доларів США. Однак у 2020 році дефіцит зменшився до -5,1 млрд доларів США через скорочення імпорту через пандемію. У 2021 році експорт поспішив більше, ніж імпорт, і негативне сальдо торгівлі товарів України зменшилося до -4,7 млрд доларів США.

Введення та реалізація Зони вільної торгівлі (ЗВТ) яка є частиною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що набула чинності з 1 січня 2016 року, мала позитивний вплив на торгівлю між Україною та ЄС. ПВЗВТ сприяла відновленню та зростанню обсягів двосторонньої торгівлі товарами після кризи, що виникла в 2014-2015 роках [38].

Унаслідок економічної кризи та військової агресії Росії, обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС-27 в 2014-2015 роках скоротився на 35%, знизившись з 42,2 мільярда доларів США у 2013 році до 27,4 мільярда доларів США у 2015 році. Однак починаючи з дії угоди про ПВЗВТ, обсяги торгівлі товарами почали відновлюватися, і з 2016 по 2019 роки вони зросли на 61,9% до 44,4 мільярда доларів США. У 2021 році обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС-27 досягнув рекордних значень, складаючи 55,7 мільярда доларів США, що на 32,2% більше, ніж до кризи в 2013 році.

Крім того, дефіцит торгівлі товарами з ЄС-27 також скоротився у порівнянні з попереднім докризовим періодом. За період з 2016 по 2019 роки середні значення дефіциту становили -3,3 мільярда доларів США. Це велике поліпшення в порівнянні з 2013 роком, коли дефіцит склав -9,7 мільярда доларів США. У 2021 році дефіцит ще більше скоротився і становив -2,2 мільярда доларів США. Це стало можливим завдяки росту експорту товарів з України до країн ЄС [38].

У кризовому 2015 році обсяг експорту товарів з України до ЄС зменшився на 22,1% в порівнянні з попереднім докризовим 2013 роком, скорочуючись з 16,2 мільярда доларів США до 12,6 мільярда доларів США. Проте з введенням ЗВТ росту експорту товарів з України до країн ЄС-27 відновився, і з 2016 по 2019 роки середнє щорічне зростання становило 14,8%, досягаючи 20,1 мільярда доларів США в 2019 році. Загалом експорт товарів до ЄС-27 зріс на 59,1% (на 7,5 мільярда доларів США) в 2019 році порівняно з 2015 роком, і на 24% (на 3,9 мільярда доларів США) в порівнянні з докризовим 2013 роком.

У 2014-2015 роках імпорт товарів з ЄС-27 також зазнав значного скорочення на 43,1%, знижуючись з 25,9 мільярда доларів США у 2013 році до 14,8 мільярда доларів США у 2015 році. Проте з 2016 по 2019 роки імпорт товарів з ЄС швидко відновлювався, і середньорічний приріст становив 16,1%. У 2019 році імпорт товарів з ЄС-27 зріс на 64,2% (на 9,5 мільярда доларів США) порівняно з 2015 роком, але все ще залишався на 6,5% (на 1,7 мільярда доларів США) нижчим за докризовий рівень 2013 року [38].

У 2020 році через падіння економіки та зменшення попиту через пандемію, обсяги торгівлі товарами між ЄС-27 та Україною скоротилися. Експорт товарів з України до ЄС-27 впав на 10,9%, а імпорт товарів до України з ЄС-27 - на 4,9%. Проте у 2021 році зростання торгівлі товарів між Україною та ЄС відновилося. Експорт товарів до ЄС-27 виріс на 49,4%, досягнувши 26,8 мільярда доларів США, а імпорт товарів з ЄС-27 збільшився на 25,2% до 28,9 мільярда доларів США.

У порівнянні з 2013 роком, експорт товарів в ЄС в 2021 році майже на 65,3% перевищив докризовий рівень (на 10,6 мільярда доларів США), а зростання імпорту товарів з ЄС було значно меншим - на 11,7% (на 3 мільярда доларів США).

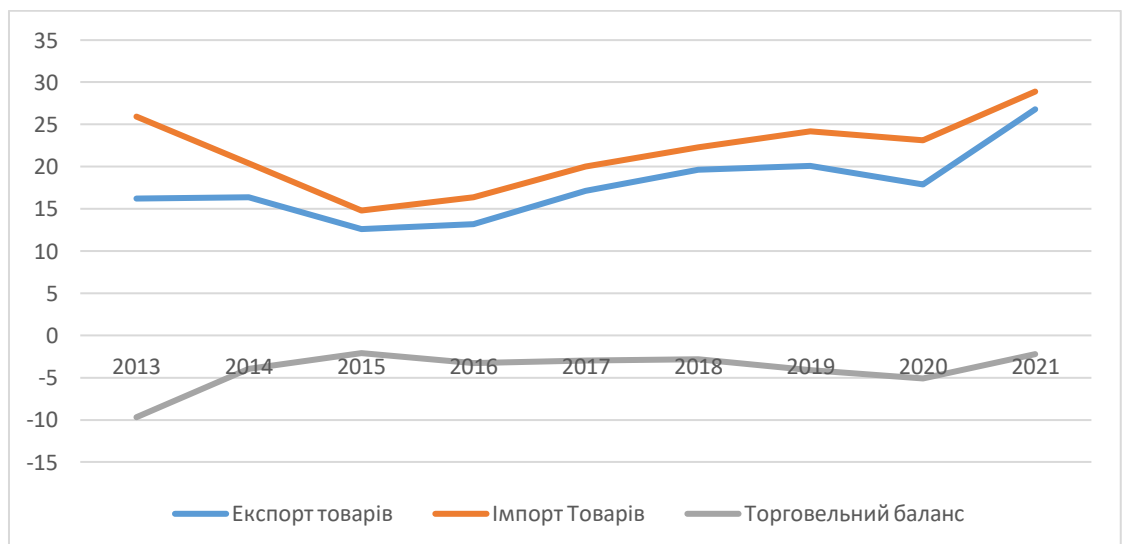

Рисунок 3.2 – Експорт та імпорт товарів

з країнами ЄС-27 протягом 2013-2021 років, млрд. дол. США [38]

Під час дії ПВЗВТ між Україною та ЄС, темпи зростання експорту товарів з України до ЄС були вищими порівняно з темпами зростання експорту до інших країн світу. З 2016 по 2019 роки середньорічний приріст експорту товарів до інших країн світу (крім ЄС) становив 4,4%, а якщо виключити експорт до ЄС і Росії, то 7,3%. Проте на 2019 рік експорт до інших країн світу (окрім ЄС і РФ) все ще залишався на 14,7% або на 4,6 мільярда доларів США нижчим, ніж докризовий рівень 2013 року.

Таблиця 3.1 – Динаміка торгівлі товарами з ЄС-27 та рештою світу протягом 2013-2021 рр. [38]

Обсяг (млрд \$)	2013	2019	2021	Зростання 2019/2013 (млрд \$)	Зростання 2019/2013 (%)	Зростання 2021/2013 (млрд \$)	Зростання 2021/2013 (%)
Експорт товарів	62,3	50,1	68,1	-12,3	-19,7%	5,8	9,3%
Експорт до ЄС-27	16,2	20,1	26,8	3,9	24,0%	10,6	65,3%
Експорт до решти країн (без ЄС-27 та РФ)	31,3	26,7	37,9	-4,6	-14,7%	6,6	21,1%
Експорт до РФ	14,8	3,2	3,4	-11,6	-78,1%	-11,4	-76,9%
Імпорт товарів	75,8	60,8	72,8	-15,0	-19,8%	-3,0	-4,0%
Імпорт з ЄС-27	25,9	24,2	28,9	-1,7	-6,5%	3,0	11,7%
Імпорт з решти країн (без ЄС-27 та РФ)	26,8	29,6	37,8	2,8	10,3%	11,0	40,9%
Імпорт з РФ	23,1	7,0	6,1	-16,1	-69,8%	-17,0	-73,7%

У 2021 році експорт товарів до інших країн світу (крім ЄС і РФ) перевищив докризовий рівень 2013 року на 21,1% або на 6,6 мільярда доларів США. Однак цей показник значно відстає від швидкості зростання експорту до ЄС-27 за цей період (65,3%) [38].

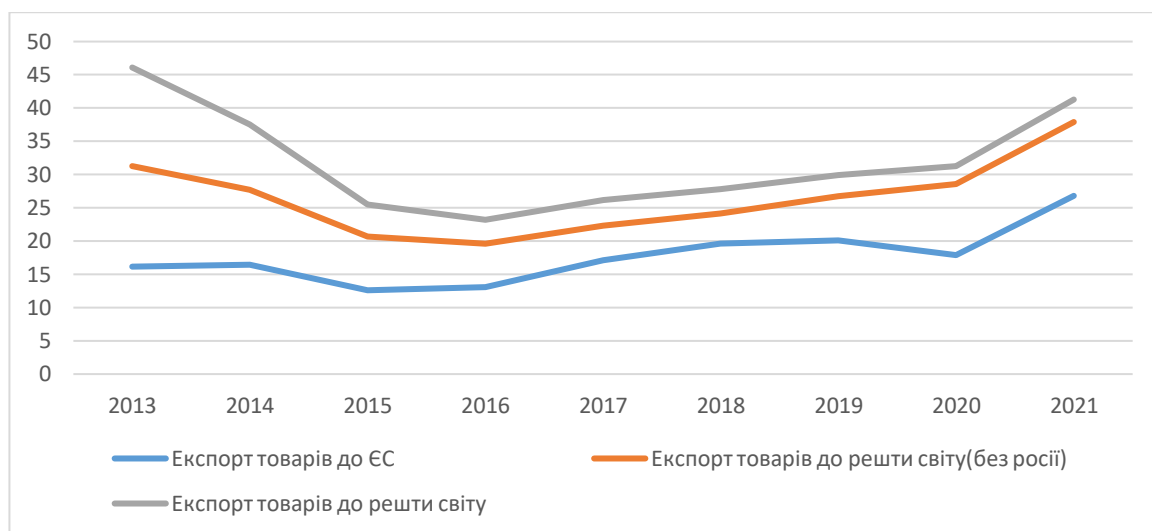

Рисунок 3.3 – Експорт товарів України до ЄС-27 та решти світу протягом 2013-2021 років, млрд. дол. США [38]

Щодо імпорту товарів, можна відзначити, що імпорт товарів з інших країн світу (крім РФ) характеризувався швидшим темпом зростання порівняно з імпортом з ЄС-27. Протягом періоду з 2016 по 2019 рік імпорт товарів з інших країн світу (без РФ) збільшувався у середньому на 23,4% щорічно, у той час як імпорт з ЄС зростав на 16,1%. Це призвело до того, що на кінець 2019 року імпорт товарів з інших країн світу (без РФ) перевищував докризовий рівень на 10,3% (+2,8 млрд доларів США), а у 2021 році це зростання становило 40,9% (+11 млрд доларів США) [38].

В результаті вільної торгівлі, яка сталася завдяки Поглибленій та всеохоплюючій зоні вільної торгівлі (ПВЗВТ) та зміні у спрямуванні зовнішньої торгівлі України, важливо відзначити значний ріст частки Європейського Союзу (ЄС) в загальному обсязі експорту та імпорту товарів України. У період з 2013 по 2015 роки частка ЄС-27 у загальному обсязі експорту товарів України становила приблизно 29,9%, а з 2019 по 2021 роки ця частка зросла до близько 38,7%. Щодо імпорту товарів, то у період з 2013 по 2015 роки частка ЄС-27 становила близько 37%, а з 2019 по 2021 роки вона збільшилася до приблизно 40,7%.

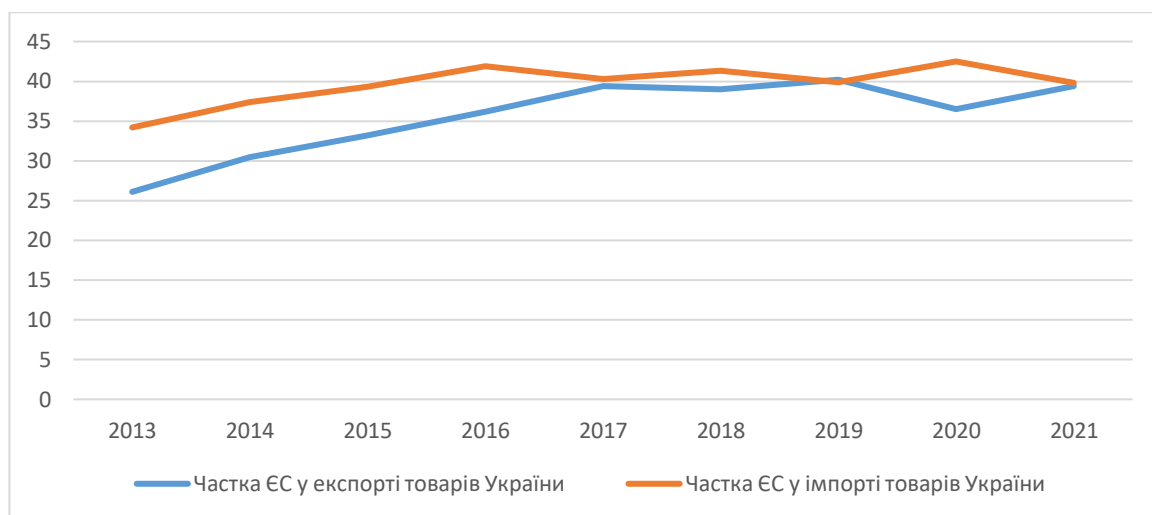

Рисунок 3.4 – Частка ЄС-27 у торгівлі
товарами України протягом 2013-2021 років, % [38]

Порівнюючи частку експорту товарів до Російської Федерації та країн Європейського Союзу (ЄС-27) у 2013 році, важливо відзначити, що в цей період обидві частки були приблизно однаковими і становили відповідно 23,8% та 26,1%. Проте починаючи з 2014 року, роль ЄС швидко зросла, а частка Росії швидко зменшувалася (див. рис. 3.5). Частка РФ у загальному експорті товарів зменшилася до 5% у 2021 році. За цей період з 2013 по 2021 рік експорт товарів до Росії скоротився на 11,4 мільярдів доларів США або на 77%.

З іншого боку, позиції країн Азії, зокрема Китаю, зміцнюються, і частка Китаю в загальному експорті товарів з України зросла. У кінці 2021 року експорт до Китаю становив 8 мільярдів доларів США, що складало 11,7% від загального експорту та майже втричі більше, ніж у 2013 році [38].

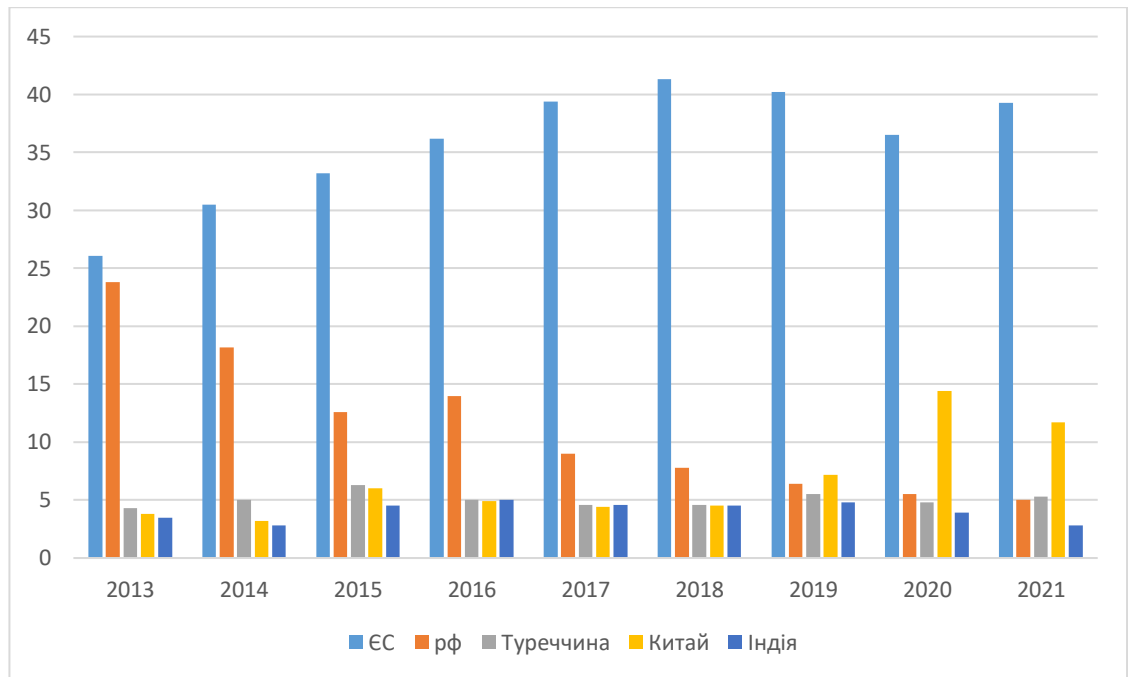

Рисунок 3.5 – Структура експорту товарів України за основними партнерами протягом 2013- 2021 років, % у загальному експорті України [38]

Аналогічні тенденції спостерігаються і в імпорті товарів в Україну. Країни Європейського Союзу (ЄС) також посилили свою позицію у сфері імпорту товарів до України. Зокрема, ЄС був основним партнером України в імпорті товарів протягом усього періоду з 2013 по 2021 роки, під час як РФ втрачала свої позиції. Частка ЄС-27 становила 40,2% на кінець 2021 року, у порівнянні з 2013 роком, коли вона становила 26,1%.

Імпорт товарів з РФ зменшився на 74% або на 17 мільярдів доларів США порівняно з 2013 роком. В той час імпорт з Китаю значно зріс порівняно з 2013 роком він збільшився на 47,7% і становив 11 мільярдів доларів США у 2021 році.

У 2021 році, серед основних напрямів експорту товарів України до країн Європейського Союзу (ЄС-27), виділяються такі країни (табл. 3.2):

Таблиця 3.2 – Основні напрямки експорту товарів з України до країн Європейського Союзу у 2021 році [40]

Країна	Відсоток від загального експорту в ЄС
Польща	19,5%
Італія	12,9%
Німеччина	10,7%
Нідерланди	8,4%
Іспанія	6,3%
Угорщина	6,1%
Румунія	5,8%
Чехія	5,3%

Разом ці вісім країн становлять 75% від загального обсягу експорту товарів з України на європейський ринок. Щодо основних напрямів імпорту товарів до України з країн ЄС-27 у 2021 році, вони включають такі країни (таблиця 3.3):

Таблиця 3.3 – Основні напрямки імпорту товарів до України з країн Європейського Союзу у 2021 році [40]

Країна	Відсоток від загального імпорту в ЄС
Німеччина	21,7%
Польща	17,1%
Італія	9,2%
Франція	6,1%
Угорщина	5,4%
Чехія	5,1%
Литва	4,5%
Нідерланди	3,5%

Товари з цих країн забезпечують 73% від загального обсягу імпорту товарів до України з країн ЄС. Для аналізу змін у товарній структурі експорту України до країн Європейського Союзу (ЄС-27) були використані дані Державної служби статистики України за період з 2013 по 2021 рік. В 2020 році торгівля між Україною та ЄС суттєво постраждала через пандемію [40].

На основі цих даних було виявлено, що експорт товарів з України до ЄС-27 відновлювався після кризи 2014-2015 років, і до 2019 року більшість секторів перевищили рівень експорту з докризового 2013 року. Зростання попиту та цін на металеву та мінеральну продукцію в 2021 році також сприяло

позитивним динамікам експорту. Важливо відзначити, що концентрація експорту до ЄС зменшилася, і експорт став більш диверсифікованим [40].

Різні сектори продемонстрували різну динаміку зростання. До секторів з найбільшим зростанням експорту відносяться:

1. Метали та вироби з них (+44% у 2021 році порівняно з 2013 роком).
2. Жири та олії тваринного та рослинного походження, зокрема соняшникова олія (+434%).
3. Машини, механізми, електротехнічне та оптичне обладнання (+68%).
4. Продукти рослинного і тваринного походження, включаючи зернові, мед, м'ясо птиці, яйця, молочні продукти, фрукти та горіхи (+36%).
5. Мінеральні продукти, зокрема залізна руда (+36%).
6. Товари деревообробної і паперової промисловості (+141%).
7. Різні промислові вироби і твори мистецтва, включаючи меблі та іграшки (+428%).
8. Готові харчові продукти, зокрема готові продукти з зерна, цукор та кондитерські вироби (+47%).
9. Пластмаси, гума та вироби з них (+356%).
10. Вироби з каменю, кераміки, скла, включаючи скляну тару та керамічні вироби (+436%).
11. Продукція хімічної та пов'язаних галузей, включаючи органічні хімічні сполуки та добрива (+38%).
12. Товари легкої промисловості, включаючи вату та текстильні вироби (+22%).
13. Засоби наземного транспорту, літальні апарати та судна (+37%) [50].

У результаті збільшення експорту України до країн Європейського Союзу (ЄС-27), частка наступних товарних груп у складі експорту зросла з 2013 по 2021 рік [40]:

- Жири та олії тваринного або рослинного походження: збільшилися з 2,7% в 2013 році до 8,8% в 2021 році.

- Товари деревообробної і паперової промисловості: зросли з 4,2% до 6,1%.

- Пластмаси, гума та вироби з них: збільшилися з 0,6% до 1,6%.

- Різні промислові вироби і твори мистецтва: зросли з 1,2% до 3,9%.

- Вироби з каменю, кераміки, скла: збільшилися з 0,4% до 1,2%.

- Машини, механізми, електротехнічне та оптичне обладнання: незначно зросли з 11,9% до 12,1%.

З іншого боку, у складі експорту до ЄС-27 знизилася частка таких товарних груп з 2013 по 2021 рік:

- Товари металургійної промисловості: зменшилися з 27,2% в 2013 році до 23,7% в 2021 році.

- Мінеральні продукти: зменшилися з 17,7% до 14,5%.

- Продукти рослинного і тваринного походження: зменшилися з 19,2% до 15,8%.

- Продукція хімічної і пов'язаних галузей: зменшилися з 4,2% до 3,5%.

- Товари легкої промисловості: зменшилися з 5% до 3,7%.

Товарна структура імпорту України з країн (ЄС-27) в рамках ПВЗВТ відобразила наступні тенденції станом на 2021 рік у порівнянні з докризовим періодом 2013 року:

Збільшився імпорт таких товарних груп із ЄС-27 [38]:

- Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби (+0,94 млрд. дол. США, +36%).

- Готові харчові продукти (+0,92 млрд. дол. США, +68%).

- Машини, механізми, електротехнічне та оптичне обладнання (+0,88 млрд. дол. США, +16%).

- Продукти хімічної та суміжних галузей (+0,65 млрд. дол. США, +14%).

- Різні промислові товари та твори мистецтва (+0,16 млрд. дол. США, +53%).
- Мінеральні продукти (+0,15 млрд. дол. США, +5%).
- Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (+0,14 млрд. дол. США, +7%).
- Товари легкої промисловості (+0,14 млрд. дол. США, +18%) [51].

В той же час, станом на 2021 рік, порівняно з 2013 роком, спостерігався знижений імпорт з ЄС-27 таких товарних груп, як товари деревообробної та паперової промисловості, товари металургійної промисловості, продукти рослинного і тваринного походження, вироби з каменю, кераміки, скла.

Розглядаючи динаміку міжнародної торгівлі між Україною та ЄС з 2013 по 2021 роки, можна виявити кілька ключових тенденцій і змін, які вплинули на цей процес:

- У період з 2013 по 2021 роки частка ЄС у загальному обсязі експорту та імпорту товарів України значно зросла. Це відбулося частково через зменшення торгівлі з Росією на тлі політичних та економічних конфліктів, а також завдяки угоді про ПВЗВТ, яка сприяла розвитку тісніших торговельних зв'язків з ЄС.

- Відзначається зростання частки таких товарних груп, як жири та олії тваринного та рослинного походження, товари деревообробної і паперової промисловості, пластмаси, гума, різні промислові товари та твори мистецтва. Це вказує на розширення та диверсифікацію експортного потенціалу України.

- Збільшення імпорту з ЄС в таких категоріях, як засоби наземного транспорту, готові харчові продукти, машини та обладнання, свідчить про зростаючу потребу України у високотехнологічній продукції та споживчих товарах.

- Спостерігалось поступове відновлення економічних показників після гострої фази кризи в 2014-2015 роках, особливо у сфері експорту. Угода про ПВЗВТ сприяла цьому відновленню.

- Збільшення торгівлі з ЄС сприяє економічному зростанню України, зокрема через збільшення експорту.
- Розвиток нових секторів експорту зменшує залежність від традиційних товарів, наприклад, від металургії чи сільського господарства.
- Імпорт технологічної продукції з ЄС може сприяти модернізації української промисловості.
- Диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків зменшує вразливість України перед зовнішніми ударами, особливо з боку Росії [52].

Враховуючи ці тенденції, можна сказати, що міжнародна торгівля між Україною та ЄС набуває все більшої важливості для економіки України. Розвиток цих відносин сприяє не лише економічному зростанню, але й структурним змінам у економіці країни.

3.2 Проблеми і пріоритетні напрями розвитку торговельної співпраці між Україною та ЄС

Нетарифні заходи (НТЗ) залишаються важливими обмежувальними факторами у зоні вільної торгівлі між Україною та ЄС. Нетарифні заходи - це різноманітні положення регуляторної політики, які впливають на міжнародну торгівлю. Вони включають вимоги щодо безпеки та стандартів виробництва, спрямовані на захист здоров'я людей і тварин, догляд за навколишнім середовищем, права споживачів, і багато інших аспектів.

Різні нетарифні заходи можуть мати різний вплив на міжнародну торгівлю. Деякі з них можуть підвищувати витрати виробників та підвищувати ціни на товари, що може обмежити торгівлю. Проте існують і нетарифні заходи, які сприяють міжнародній торгівлі, зокрема, підвищуючи безпеку та якість товарів та інформованість споживачів, що стимулює попит на такі товари [45]. Деякі нетарифні заходи можуть також бути використані як

нетарифні бар'єри, зокрема, коли вони встановлюються з протекціоністською та дискримінаційною метою або якщо вони є надмірними чи несправедливо впровадженими. У ЄС існують різні групи нетарифних заходів, такі як санітарні та фітосанітарні заходи, технічні бар'єри у торгівлі, інспекції перед відвантаженням, неавтоматичне ліцензування, квоти, заборони, фінансові обмеження та заходи, що впливають на конкуренцію. Вони застосовуються до різних товарних груп, таких як продукція рослинного та тваринного походження, харчові продукти, текстильні вироби, хімічна продукція, машини та електричне обладнання [45].

У 2019 році український експорт до ЄС включав 1036 товарних позицій згідно з класифікацією HS4. Загалом, українські товари, які експортуються до ЄС, найбільше підпадають під вплив заходів технічних бар'єрів у торгівлі (ТБТ) та санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ), які відносяться до груп В та А. Також існують обмеження в вигляді неавтоматичного ліцензування, квот та кількісних обмежень (група Е) [45].

Поділ заходів на різні сектори показує, що експорт машинобудівної, хімічної, текстильної, металургійної та харчової продукції найбільше підпадає під вплив заходів ТБТ та СФЗ. Харчові продукти та продукти рослинного і тваринного походження піддавались заходам СФЗ, тоді як для хімічної та машинобудівної промисловості це були ТБТ (вимоги до маркування і якості тощо). Неавтоматичне ліцензування, квоти та кількісні заходи часто застосовуються до хімічної та машинобудівної промисловості, а також до значної частини харчової та сільськогосподарської продукції.

Групи С, G та Н рідко застосовуються до українського експорту до ЄС. Наприклад, інспекція перед відвантаженням та інші формальності (група С) найбільше впливають на машинобудівну продукцію, а фінансові обмеження (група G) – на товари сільськогосподарського та харчового сектору. Заходи, що впливають на конкуренцію (група Н), характерні найбільше для галузі машинобудування [4].

Угода про асоціацію передбачає гармонізацію законодавства та стандартів України з європейськими. Це дозволяє українським експортерам виробляти товари для внутрішнього ринку відповідно до європейських стандартів, що може сприяти зниженню регуляторних відмінностей і нетарифних бар'єрів у торгівлі. Гармонізація також робить українські товари більш конкурентоспроможними на ринках ЄС та інших країн, оскільки вони відповідають європейським стандартам [46].

У зв'язку з цим, важливо зосередити зусилля на зменшенні нетарифних бар'єрів, особливо в тих секторах, які мають стратегічне значення для українського експорту, і проводити гармонізацію заходів, які найбільше впливають на ці сектори [14].

На початок 2022 року Україна показує різний прогрес у реформуванні та наближенні свого законодавства до європейських стандартів у різних сферах, як це передбачено Угодою про асоціацію. Зокрема, найвищий прогрес досягнуто у сферах технічного регулювання (ТБТ) і публічних закупівель, де виконано близько 86% всіх завдань з усього періоду дії Угоди. У інших сферах, таких як санітарні та фітосанітарні заходи, митні питання, фінансові послуги, транспортні та поштові послуги, прогрес є менш значущим і коливається від 47% до 64% .

Україна активно працює над регуляторним наближенням до стандартів ЄС, і цей процес є важливим для взаємного визнання нетарифних заходів між Україною та ЄС. Це спрощує торгівлю, зменшує витрати експортерів та відкриває доступ на ринок ЄС. Визнання еквівалентності санітарних та фітосанітарних заходів, взаємне надання режиму внутрішнього ринку у певних секторах послуг, поетапне відкриття ринку публічних закупівель та інші покрокові заходи залежать від прогресу України у цьому регуляторному наближенні. Усі ці заходи спрямовані на зближення України зі стандартами та практиками ЄС, що дозволить покращити умови для торгівлі та економічного співробітництва між Україною та ЄС [1].

Досягнення цих цілей в різних сферах ПВЗВТ має велике значення і відкриває нові можливості для України в угоді про вільну торгівлю з ЄС. Це допоможе збільшити взаємний обсяг торгівлі між Україною та ЄС і сприятиме інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС. Україні вже вдалося досягти певного прогресу у взаємному визнанні нетарифних заходів в рамках ПВЗВТ, особливо в сферах технічного регулювання та публічних закупівель.

Україна ініціювала офіційну оцінку ЄС щодо відповідності нормам ЄС в цих сферах, а також приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту. Важливо підтримувати незворотність реформ, особливо в сфері публічних закупівель, щоб не втратити досягнутого прогресу.

У сфері технічного регулювання Україна вже зробила значні зусилля у гармонізації законодавства та інфраструктури якості зі стандартами ЄС. Проведення оцінки відповідності та прийнятності промислової продукції (АСАА) у перших трьох пріоритетних секторах промисловості є важливим кроком для взаємного визнання продукції між Україною та ЄС. Цей процес допоможе спростити та підсилити український експорт і підвищить конкурентоспроможність української промисловості на європейському ринку. Взагалі, реформи і наближення до стандартів ЄС є ключовими факторами для успішного розвитку торгівлі та економічного співробітництва між Україною та ЄС. У рамках виконання Угоди про асоціацію та Стратегії Санітарно-фітосанітарних заходів (СФЗ) Україна прийняла ряд важливих законів, які встановлюють основи для впровадження європейських стандартів безпеки та якості харчових продуктів в Україні. Це сприяє підвищенню рівня захисту життя і здоров'я людей, тварин і рослин, а також розширює можливості експорту аграрної і харчової продукції України до країн ЄС та інших країн [45].

Україна успішно пройшла аудит та отримала дозвіл на експорт до ЄС таких продуктів тваринного походження, як м'ясо птиці, риба та рибопродукти, мед бджолиний, яйця та яйцепродукти, молочні продукти, колаген, кишкова сировина, равлики, а також нехарчові продукти тваринного

походження. Наприклад, у 2016 році Україна отримала дозвіл на експорт молочної продукції до ЄС, і багато українських підприємств почали активно постачати молочні продукти на європейський ринок. Станом на жовтень 2021 року, 25 українських підприємств постачали молоко та молочні продукти до ЄС, і якість їх продукції була підтверджена аудитом Єврокомісії.

У сфері митної діяльності було прийнято важливі закони, спрямовані на спрощення митних процедур та підтримку уповноважених економічних операторів. Запроваджено програму авторизованого економічного оператора (АЕО), і з 17 березня 2021 року розпочато етап національного застосування режиму спільного транзиту та системи NCTS (New Computerized Transit System). Це дозволить Україні приєднатися до єдиної транзитної системи ЄС і впровадити спільний митний транзит з 35 країнами-членами Конвенції. У 2021 році була проведена попередня оціночна місія щодо приєднання України до Конвенції та NCTS, і у 2022 році планується основна місія з метою переходу до міжнародного застосування системи NCTS [45].

У сфері транспортних послуг, особливо в залізничному транспорті, Україна відстає в регуляторному наближенні до законодавства ЄС. Крім того, українським перевізникам ускладнений доступ на ринок ЄС через брак дозволів на міжнародні автомобільні вантажні перевезення в країнах ЄС, зокрема в Польщі. Польща знизила квоту дозволів для України, що стало значним перешкоджанням для ефективного функціонування Угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС і для експорту українських товарів до ЄС. Україна вважає це порушенням Статті 136 Угоди про асоціацію і сподівається на вирішення цього питання на рівні ЄС шляхом укладення спеціальної угоди, яка сприятиме лібералізації вантажних автомобільних перевезень між Україною та ЄС, зокрема, транзитних перевезень [45].

Питання подальшої лібералізації торгівлі також пов'язані з виконанням зобов'язань сторін в рамках ПВЗВТ і вирішенням торговельних суперечок, де Україна та ЄС мають різні погляди. Наразі два найбільші торговельні суперечки стосуються мораторію України на експорт необробленої деревини

та використання процедур торговельного захисту, таких як антидемпінгові і спеціальні розслідування. Розв'язання цих питань вимагає виконання Україною відповідних рішень Арбітражної групи, яка визнала дозволений захід України на експорт деяких видів деревини для захисту цінних і рідкісних порід дерев. Однак для інших видів деревини потрібно скасувати мораторій. Крім того, Україна та ЄС повинні дотримуватися стандартів СОТ у використанні процедур торговельного захисту.

Нетарифні заходи (НТЗ) представляють собою важливий інструмент торговельної політики. За останні десятиліття загальне зниження митного захисту в світі призвело до посилення ролі НТЗ в торгівельній політиці. Вони впливають на торгові потоки з різних аспектів, включаючи обсяги, асортимент та ціни товарів і послуг [45]. Незважаючи на ріст використання НТЗ, їх вплив на торгівлю залишається недостатньо зрозумілим. Це пов'язано з тим, що, на відміну від митних мит, НТЗ впливають не лише на вартість та доступність імпортованих проміжних товарів, але і на попит завдяки впливу на якість та безпеку кінцевих товарів. Це може призводити до неоднозначного впливу НТЗ на різні аспекти торгівлі.

Різноманітність НТЗ ускладнює їх порівняння та оцінку їхнього впливу. Норми та правила, які застосовуються до місцевих та іноземних товарів, можуть бути ідентичними, але на практиці може виникати дискримінація у застосуванні НТЗ. Навіть якщо правила і норми однакові для місцевих та іноземних товарів, існує проблема моніторингу та виконання, коли імпортовані товари повинні відповідати стандартам країни імпортера. Товари місцевого виробництва можуть користуватися перевагами автоматичного розпізнавання, тоді як іноземні виробники повинні постійно підтверджувати якість своєї продукції при митному контролі [45]. Існує також питання справедливості та конкуренції, оскільки НТЗ можуть приховувати протекціоністські заходи, обмежувати різноманітність товарів і підвищувати їхню вартість. Застосування НТЗ може призвести до зниження продуктивності

фірм через обмеження доступу до проміжних ресурсів, обладнання та технологій.

3.3 Інструменти та механізми диверсифікації економічного співробітництва між Україною та ЄС

Диверсифікація економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом (ЄС) є важливим завданням для обидвох сторін і сприяє розвитку стійких та взаємовигідних відносин.

Проводиться аналіз п'яти різних стратегій розвитку торгівельних стосунків між Україною та Європейським Союзом, щоб оцінити, як подальше розширення вільної торгівлі вплине на імпорт ЄС з України (див. табл. 3.2). У першому сценарії передбачаємо відміну всіх існуючих тарифів між ЄС та Україною. У другому сценарії розглядається повна інтеграція України в ЄС і її вступ до нього. Третій сценарій передбачає зниження впливу нетарифних перешкод на імпорт ЄС з України на 25%. Четвертий сценарій розглядає зниження цього впливу на 50%. П'ятий сценарій передбачає повну регуляторну гармонізацію та видалення нетарифних бар'єрів для доступу на ринок ЄС, але без вступу України до ЄС [49]. Ми розраховуємо вплив цих сценаріїв, виходячи з припущення про малу відкриту економіку, де лібералізація торгівлі між ЄС та Україною впливає на світові ціни лише в другому порядку. У моделюванні зниження нетарифних бар'єрів ми припускаємо, що торгівля між ЄС та Україною адаптується відповідно до взаємодії між нетарифними бар'єрами та ЄС. Наприклад, повна гармонізація та взаємне визнання технічних бар'єрів у торгівлі між ЄС та Україною може збільшити імпорт на 0,552 [47].

Зміни в імпорті України до ЄС, як у географічному, так і в товарному контексті, а також для основних розділів гармонізованої системи класифікації

міжнародної торгівлі та обраних пріоритетних товарних груп на рівні HS4 представлені в таблицях 3.4-3.6.

Таблиця 3.4 – Специфікація сценаріїв лібералізації торговельного режиму між Україною та ЄС [49]

Сценарій	Повне скасування митних заходів	Членство України у ЄС	Зменшення рівня НТЗ, %
Сценарій 1: Усунення мит	Так	Ні	Ні
Сценарій 2: Членство у ЄС	Так	Так	100
Сценарій 3: 25% гармонізація НТЗ	Ні	Ні	25
Сценарій 4: 50% гармонізація НТЗ	Ні	Ні	50
Сценарій 5: Повна гармонізація НТЗ	Ні	Ні	100

Гармонізація нетарифних бар'єрів (Сценарії 3-5) дає подібні переваги, як і Сценарій 2, з найбільшим ефектом при повній гармонізації (Сценарій 5).

Таблиця 3.5 – Оцінка зміни обсягу імпорту до ЄС з України за країнами ЄС у 2019 році, % [48]

Країна	Сценарій 1	Сценарій 2	Сценарій 3	Сценарій 4	Сценарій 5	Імпорт до ЄС у 2019 (млрд дол. США)
Разом	0.5	40.3	4.3	8.6	17.2	22.991
Австрія	0.6	39.4	4.0	8.0	16.1	0.885
Бельгія	1.6	29.6	1.3	2.7	5.3	0.476
Болгарія	0.1	47.8	6.2	12.5	25.0	0.600
Кіпр	0.1	48.5	6.4	12.8	25.6	0.034
Чехія	0.3	43.9	5.2	10.5	20.9	1.220
Німеччина	0.8	38.8	3.8	7.7	15.3	3.245
Данія	1.0	69.9	11.6	23.1	46.2	0.245
Іспанія	0.1	39.9	4.3	8.5	17.1	1.804
Естонія	0.9	64.8	10.3	20.6	41.3	0.150
Фінляндія	0.5	66.2	10.8	21.5	43.1	0.077
Франція	1.2	36.5	3.1	6.3	12.6	0.796
ВБ	0.2	31.3	2.1	4.2	8.4	0.757
Греція	0.2	38.2	3.8	7.6	15.3	0.209
Хорватія	0.1	60.4	9.4	18.8	37.6	0.040
Угорщина	0.0	57.4	8.7	17.3	34.7	1.809
Ірландія	0.0	27.4	1.2	2.3	4.6	0.112
Литва	0.3	60.6	9.4	18.8	37.6	0.357
Люксембург	1.4	32.2	2.0	4.1	8.2	0.044
Латвія	0.4	64.6	10.4	20.8	41.5	0.207
Мальта	2.8	25.5	0.0	0.0	0.0	0.004
Нідерланди	0.1	34.4	2.9	5.8	11.6	2.027
Польща	1.0	44.2	5.1	10.3	20.6	2.901
Португалія	0.1	25.9	0.8	1.6	3.2	0.298
Румунія	0.3	23.0	0.0	0.0	0.0	1.044
Словаччина	0.2	56.1	8.3	16.6	33.1	0.689
Словенія	0.3	59.6	9.1	18.3	36.6	0.066
Швеція	0.6	51.1	7.0	13.9	27.8	0.097

В таблиці 3.5 представлені прогнози впливу різних сценаріїв на імпорт Євросоюзу з України, виражений у відсотках від загального обсягу імпорту в базовому році 2019. Найбільше зростання імпорту, на 40% або 9,3 мільярда доларів, спостерігається при повному вступі України до ЄС (Сценарій 2), з великими відмінностями у темпах зростання в різних країнах ЄС - від 23% збільшення імпорту в Румунію до 70% в Данію. Відміна мит (Сценарій 1) призведе до незначного збільшення імпорту на 0,5% (0,105 мільярда доларів). Зменшення нетарифних бар'єрів (сценарії 3-4) спричинить збільшення імпорту в країни ЄС з України на 4,3%-17,2% (від 1 до 3,9 мільярда доларів) [47].

Таблиця 3.6 - Оцінка зміни обсягу імпорту до ЄС з України за товарними групами на рівні розділів HS у 2019 році, % [48]

Розділ	Сценарій 1	Сценарій 2	Сценарій 3	Сценарій 4	Сценарій 5	Ім. до ЄС у 2019 (млрд.дол. США)
Разом	0.5	40.3	4.3	8.6	17.2	22.991
I. Живі тварини; продукти тваринного...	12.2	104.1	17.3	34.6	69.2	0.429
II. Продукти рослинного походження	0.0	34.3	2.9	5.8	11.6	5.295
III. Жири та олії тваринного або...	0.0	24.2	0.4	0.7	1.5	1.579
IV. Готові харчові продукти	2.4	61.3	9.0	18.1	36.2	1.080
V. Мінеральні продукти	0.2	27.8	1.2	2.5	4.9	1.034
VI. Продукція хімічної та пов'язаних...	0.0	23.9	0.3	0.6	1.2	2.930
VII. Полімерні матеріали, пластмаси...	0.4	47.0	6.0	11.9	23.9	0.711
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	0.0	86.9	16.1	32.1	64.2	0.208
IX. Деревина і вироби з деревини	0.6	36.3	3.2	6.5	13.0	0.110
X. Маса з деревини або інших...	0.0	60.4	9.4	18.8	37.7	0.123
XII. Взуття, головні убори, парасольки	4.0	41.2	3.6	7.3	14.5	0.163
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	0.3	35.6	3.2	6.3	12.6	4.164
XVI. Машини, обладнання та механізми...	0.0	66.0	10.8	21.6	43.2	2.772
XVII. Засоби наземного транспорту...	0.5	48.4	6.3	12.6	25.2	0.178

Таблиця 3.6 показує оцінки впливу цих сценаріїв за різними торговельними розділами. Найбільші переваги від зниження мит (Сценарій 1) прогнозуються для товарів, таких як живі тварини та продукти тваринного

походження (12,2%, 52 мільйони доларів), взуття та головні убори (4%, 6,5 мільйони доларів) та продукти харчування (2,4%, 26 мільйонів доларів). При вступі України до ЄС (Сценарій 2) очікується найбільший приріст у таких розділах, як живі тварини та продукти тваринного походження (104%, 0,45 мільярда доларів), пластмаси та вироби з них (87%, 0,18 мільярда доларів), точні та медичні інструменти (69%, 0,036 мільярда доларів) та машини та обладнання (66%, 1,8 мільярда доларів). Найбільші абсолютні збільшення очікуються у таких традиційних секторах, як овочеві продукти (34,4%, 1,816 мільярда доларів) та недорогоцінні метали (35,6%, 1,5 мільярда доларів).

Значне зростання обсягів імпорту до ЄС спостерігається у сценаріях, пов'язаних з усуненням тарифів та членством у ЄС. Це свідчить про те, що відкриття ринків та інтеграція в єдиний економічний простір сприяють розширенню торгівлі.

Сценарії, які передбачають гармонізацію норм технічного регулювання (НТЗ), також показують зростання обсягів торгівлі, особливо при повній гармонізації. Це підкреслює значення уніфікації стандартів і процедур для полегшення торгівлі.

Різні товарні категорії реагують по-різному на зазначені сценарії. Наприклад, категорії, пов'язані з харчовими продуктами, хімічною продукцією та металами, показують великі зміни в обсягах імпорту в залежності від сценарію. Це вказує на високий рівень чутливості цих секторів до політичних та економічних змін.

Загалом, дані свідчать про тісну залежність між економічними відносинами країн, членством у ЄС та гармонізацією торговельних норм. Поліпшення інтеграції та спрощення торговельних бар'єрів сприяють розвитку торгівлі та економічного росту.

ВИСНОВКИ

Дослідження розвитку єдиного ринку Європейського Союзу (ЄС) виявилось ключовим для розуміння динамічних процесів інтеграції та глобалізації в сучасному світі. Сутність єдиного ринку ЄС полягає у створенні безбар'єрного економічного простору для вільного переміщення товарів, послуг, капіталу та робочої сили, що сприяє зростанню конкурентоспроможності та ефективності економік країн-членів. В рамках дослідження було:

1. Виявлено, що єдиний ринок ЄС створює безбар'єрний економічний простір, сприяючи вільному переміщенню товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Це забезпечує зростання конкурентоспроможності та ефективності економік країн-членів.

2. Здійснено аналіз стосовно розвитку єдиного ринку ЄС, який мав еволюційний характер, починаючи від Римських договорів 1957 року. Поступове розширення компетенцій ЄС забезпечило необхідні структурні та політичні умови для його формування.

3. Визначено, що ефективність єдиного ринку ЄС можна оцінювати за такими критеріями, як рівень економічної інтеграції, правове регулювання, та макроекономічна стабільність.

4. Оцінено сучасний стан та динамічний розвиток єдиного ринку ЄС, одночасно звертаючи увагу на виклики, пов'язані з глобальними економічними та політичними змінами.

5. Виявлено, що значні відмінності у фіскальній політиці, соціальних стандартах та екологічних нормах країн-членів становлять основні проблеми для гармонізації економічних відносин.

6. Особливу увагу приділено аналізу механізмів правового регулювання, які забезпечують функціонування єдиного ринку, зокрема, у сферах торгівлі та конкуренції.

7. Виокремлено, що, незважаючи на виклики, українська економіка інтегрується у європейський економічний простір, збільшуючи обсяги торгівлі з країнами ЄС.

8. Окреслено пріоритетні напрями, які включають гармонізацію торговельного законодавства, зниження тарифних бар'єрів та розвиток інституційних зв'язків.

9. Надано характеристику інструментам та механізмам для диверсифікації економічного співробітництва, зокрема через двосторонні угоди та програми підтримки.

У цілому, дослідження підтвердило значення єдиного ринку ЄС як ключового фактора економічної інтеграції, що має важливе значення не тільки для країн-членів ЄС, але й для їх торговельних партнерів, включаючи Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балежентіс А. Асиметрії торговельної інтеграції України та ЄС // Міжнародна економічна політика. – 2018. – No 1 (28).
2. Білозерська Т.О. Адміністративно-правові засади співробітництва України та Європейського Союзу у сучасних умовах; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2009. 24 с.
3. Бовтрук Ю. А. Міжнародна економіка: навч. посіб. К.: МАУП, 2012. 216 с.
4. Вишинська, О. В. Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні / ScienceRise. 2015. № 3/3(8). С. 41-45.
5. Гаряча Ю. П. Правові засади внутрішнього ринку Європейського Союзу // Стратегічні пріоритети. 2009. № 1 (10). ЄС. 275-279.
6. Голіков А. П., Довгаль О. А. Міжнародні економічні відносини : підручник. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. 602 с.
7. Григорова-Беренда Л. І., Шуба М. В. Теорія і практика зовнішньої торгівлі : навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 136 с.
8. Договір про функціонування Європейського Союзу від 07.02.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text.
9. Європейський Союз: що це таке і що він робить. К.: Представництво ЄС, 2018. 58 с.
10. Європейська інтеграція : навчальний посібник / ред.: М. І. Макаренко, Л. І. Хомутенко. К. : ЦУЛ, 2014. 344 с.
11. Задорожна С.М. Право ЄС: устрій та правопорядок. Чернівці, Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2021. 232 с.
12. Комарова Т.В. Співвідношення міжнародного права та права ЄС у практиці Суду справедливості Європейського Союзу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. 2018. Вип. 2. Том. 2. С. 164-168.

13. Козик В. В., Панкова А. А., Григор'єва О. Ю., Босик А. О. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини. Практикум : навч. посіб. Вікар, 2003. 368 с. 145.
14. Кухарська Н.О. Україна в сучасних інтеграційних процесах: Навчальний посібник. – Одеса: «Атлант ВОІ СОІУ», 2015. – 186 с.
15. Мальський М. Міжнародні відносини: Історія. Теорія. Економіка. Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 397 с.
16. Мельник Т. М., Пугачевська К. С. Нетарифний протекціонізм у країнах ЄС та Україні. Бізнес Інформ. 2014. № 1. С. 20-27.
17. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / Колектив авторів; за ред. С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва Одеса: Одеський національний університет, 2015. 305 с.
18. Перевалова Л.В. Правове регулювання внутрішнього ринку Європейського Союзу: навч.-метод. посіб.: ФОП Панов А.М., 2020. 70 с
19. Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві: монографія. за ред. О.І. Шниркова. К.: ВПЦ "Київський університет", 2018.
20. Осташко Т.О., Кобута І.В. Зміни у світовій торгівлі та торговельній політиці в умовах пандемії COVID-19: виклики і можливості для України. Економіка і прогнозування. 2020, № 3. С. 7-24.
21. Решота О. А. Внутрішній ринок Європейського Союзу та міжнародна економічна інтеграція : навч. посіб. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012, 153 с
22. Світова економіка : підручник / за ред. О.І.Шниркова, В.І.Мазуренка, О.І. Рогача. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2018.
23. Смирнова К.В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика : моногр. 2-ге вид., доп. Одеса : Фенікс, 2017. 490 с.
24. Смирнова К. В. Основи права конкуренції Європейського Союзу та "європеїзація" конкуренційного права України : навч. посіб. К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. 223 с.

25. Стахєєва Г. О. Контроль за концентраціями між суб'єктами господарювання в системі антимонопольного права Європейського Союзу : моногр. Одеса : Фенікс, 2014. 224 с.
26. Троянський О.А. Основи права Європейського Союзу. Методичні вказівки до практичних занять. Кропивницький: ЛА НАУ, 2021. 96 с.
27. Філіпенко А. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: монографія. Знання України, 2004. 304 с.
28. Філіпенко А. Світова економіка. Либідь, 2000. 582 с.
29. Хасбулатова Р. І. Світова економіка і міжнародні економічні відносини: підручник для бакалаврів. 2006. 1200 с.
30. Цевух Ю. О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України : навч.-метод. посіб. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. 140 с
31. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля: навч. посібн. 2001. 488 с. 8. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) редакція від 01.01.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
32. Чентуков І. Ю. Торговельна політика Європейського Союзу в сучасних умовах. Вісник Маріупольського Державного університету. 2015. № 10. С. 87-95
33. Шнирков О.І. Торговельна політика Європейського Союзу: Монографія. К.: ВПЦ "Київський університет", 2005.
34. Barnard Catherine. Steve Peers. European Union Law (3rd edn). - Oxford University Press, 2020. 1032 p.
35. Barnard Catherine. The Substantive Law of the EU. - Oxford University Press, 2022. 760 p.
36. Graig P., Burca G. EU Law: Text, Cases, and Materials – Oxford University Press, 2020. 1304 p.
37. Introduction to European Union Internal Market Law / ed. by Raffaele Torino. Roma: TrePress, 2017. 173 p.

38. Державна служба статистики України URL: <https://stat.gov.ua>
39. Офіційний сайт COT URL: www.wto.org
40. ЄС – Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_guidebook_web.pdf.
41. Зона вільної торгівлі URL: <https://eu-ua.org/zona-vilnoi-torhivli>.
42. European trade policy. Trade Justice Movement. URL: <https://www.tjm.org.uk/trade-issues/european-policy>
43. Товарна структура зовнішньої торгівлі з країнами ЄС URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/tsztt_ES/tsztt_ES_u/tsztt_ES_3_19_u.htm.
44. International trade in goods for the EU. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=International_trade_in_goods_for_the_EU__an_overview#:~:text=International%20trade%20in%20goods%20%20an%20overviewEU%20policymakers%20see&text=The%20EU%20is%20one%20of,and%2014.0%20%%20of%20global%20imports
45. Аналіз торгівлі товарами між Україною та ЄС в рамках ПВЗВТ: поточний стан та перспективи для лібералізації URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/05/DCFTA-Commodities-2022-16-05.pdf>
46. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
47. Формування політики європейської інтеграції України. Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС URL: <https://eugov.chmnu.edu.ua/miltymediinyi-posibnyk/модуль-1-розділ-6-україна-та-політика-єв/>
48. WITS, TRAINS. URL: <http://wits.worldbank.org/WITS/WITS/AdvanceQuery/TariffAndTradeAnalysis/AdvancedQueryDefinition.aspx?Page=TariffandTradeAnalysis>

49. Tariff quota consultation. URL:
[https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp?Lang=en
&Year=2016&Status=&Offset=0&MaxS
ize=1000&Critical=&Origin=UA&Code=&Expand=true](https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp?Lang=en&Year=2016&Status=&Offset=0&MaxSize=1000&Critical=&Origin=UA&Code=&Expand=true)
50. Statista. URL: <https://www.statista.com>
51. OECD stat. URL: <https://stats.oecd.org>
52. European Union. URL: https://european-union.europa.eu/index_pl

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної магістерської роботи антиплагіатною інтернет-системою Unicheck

Ім'я користувача:
Європейської економіки і бізнесу Федірко Олександр...

ID перевірки:
1015966885

Дата перевірки:
04.12.2023 12:44:11 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
04.12.2023 12:49:02 EET

ID користувача:
100005726

Назва документа: Жарковська В. В. Розвиток єдиного ринку ЄС

Кількість сторінок: 81 Кількість слів: 18081 Кількість символів: 130167 Розмір файлу: 252.55 KB ID файлу: 1015645583

14.2% Схожість

Найбільша схожість: 7.69% з Інтернет-джерелом (<https://uglobal.university/wp-content/uploads/2022/05/DCFTA-Commo>).

13.4% Джерела з Інтернету 311 Сторінка 83

5.45% Джерела з Бібліотеки 453 Сторінка 87

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 9

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської
наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

(17 квітня – 20 травня 2023 р.)

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)

I-66

Відповідальні за випуск:

Бондарчук Л.М. – к.філол. наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики

Вінська О.Й. – к.е.н., доц, доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу

Грищенко Н.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту

Капуш А.В. – к.філол. наук, доцент кафедри німецької мови

Козачок Т.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту

Курбатов С.В. – професор кафедри соціології

Лобецька І.М. – ст. викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації

Машина Ю.П. – к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів

Сандул М.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Черницька Т.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

Швиданенко О.А. – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.

Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст

*Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ
Протокол № 4 від 18.05.2023 р.*

I-66 Інноваційні проєкти для післявоєнного відновлення та розвитку України: зб. доп. Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції, 17 квітня – 20 травня 2023 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2023. 426 с.
ISBN 978-966-926-445-9

Збірник тез здобувачів вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 17 квітня – 20 травня 2023 р. Доповіді здобувачів присвячено інноваційним проєктам для післявоєнного відновлення та розвитку України.

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-926-445-9

© КНЕУ, 2023

Дзюба Марина	270
Перспективи розвитку туризму в Україні після війни	
КАФЕДРА НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	
ПЛАТФОРМА	272
«АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»	
Єлфімов Сергій	272
Erneuerbare Energien und nachhaltiges Wiederaufbauprogramm für die Ukraine	
Кириченко Валерія	276
Einfluss der künstlichen Intelligenz auf den Arbeitsmarkt	
Понікаровських Владислав	278
Die Rolle der Wirtschaftsdiplomatie beim Wiederaufbau und der Einwicklung der Ukraine nach dem Krieg	
Попрійчук Назар	281
Besonderheiten der Tätigkeit von Unternehmen im Oligopol	
Хархун Олександра	283
Wiederaufbau der Ukraine: Perspektiven einer "grünen" Energiewende	
КАФЕДРА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ І БІЗНЕСУ	
ПЛАТФОРМА	286
«ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»	
Подковко Юлія Романівна	286
Fundamentals of the digital transformation of the European Union	
Костовецька Алла Олександрівна	288
The EU aid to agricultural sector of Ukraine	
Стогнійчук Тетяна Олександрівна	290
Peculiarities of foreign direct investments in CEE countries	
Павленко Анастасія Миколаївна	292
Особливості реалізації стратегій ЄС в Італії	
Жарковська Валерія Володимирівна	296
Основні напрями трансформації єдиного ринку ЄС	
Глімбоцька Юлія Анатоліївна	299
ТНК як незамінні суб'єкти в сучасній інвестиційній діяльності	
Павлюк Аліна Володимирівна	303
Роль технологій в розвитку світового енергетичного ринку	
Залуцька Анастасія Сергіївна	306
Роль Лондонської біржі у розвитку фондового ринку Європи	
Варламова Любов Олександрівна	309
Міжнародна торгівля товарами: взаємодія України та ЄС	
Лавриненко Світлана Андріївна	313
Економічна співпраця України з країнами-членами ЄС	
Александрова Маргарита Володимирівна	316
Діяльність багатонаціональних банків у фінансовому середовищі ЄС	
Свириденко Дарья Русланівна	318
Розвиток стратегічних авіаційних альянсів в Україні	
Ковалишин Олександр Сергійович	321
Міжнародні злиття та поглинання як фактор посилення конкурентоспроможності ТНК	
Плахтій Катерина Геннадіївна	325
Цифровізація економіки України в контексті європейської інтеграції	

Жарковська В.В.

«Міжнародні економічні відносини», 5 курс

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу Вінська О.Й.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄДИНОГО РИНКУ ЄС

Єдиний ринок ЄС є однією з найважливіших складових європейської інтеграції та відіграє важливу роль у розвитку європейської економіки. За останні роки ринок ЄС зазнав значних змін, таких як збільшення кількості країн-членів, зміна геополітичної ситуації, впровадження нових технологій та інших інновацій.

Однак, на сьогоднішній день, єдиний ринок ЄС стикається зі значними викликами та проблемами, такими як зміни в світовому економічному та політичному середовищі, зростання конкуренції, виникнення нових проблем у регулюванні торгівлі та ін. В цьому контексті, дослідження розвитку єдиного ринку ЄС стає особливо актуальним та необхідним для розуміння та аналізу поточної ситуації, а також для прогнозування подальшого розвитку.

Згідно з Москаленко Т. авторкою наукової праці «Сутність єдиного ринку Європейського Союзу», єдиний ринок ЄС - це комплексний механізм, що включає в себе вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей. Його створення було обумовлене потребою в забезпеченні економічної та соціальної інтеграції країн-членів ЄС та розвитку спільного ринку з вільним обігом товарів, послуг, капіталу та людей. [1]

"Спільний ринок" (common market) відноситься до етапу розвитку Європейського Союзу від 1957 року до пізніх 1980-х років. Спільний ринок означав вільний рух товарів, послуг, капіталу та праці між країнами-членами ЄС, але з більш обмеженими правилами та з меншим ступенем гармонізації правових норм і регуляторних політик між країнами-членами.

"Єдиний ринок" (single market) - це термін, який використовується для позначення внутрішнього ринку Європейського Союзу, де товари, послуги, капітал та праця можуть вільно переміщуватися між країнами-членами ЄС без торговельних бар'єрів, обмежень та дискримінації. Є однією з основних досягнень Європейського Союзу, що визначається в статті 26 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЕС). [2]

Отже, єдиний ринок ЄС - це більш глибока та інтегрована форма спільного ринку, яка передбачає більш широку гармонізацію правових норм та регуляторних політик між країнами-членами.

На сторінках звіту "Annual Single Market Report 2023" представлена широка статистична інформація, яка дозволяє проаналізувати динаміку розвитку єдиного ринку ЄС. Деякі ключові дані включають:

1. Загальний рівень інтеграції: Звіт показує, що відсоток національного законодавства ЄС, який було перенесено в національне законодавство країн-членів, становить 91,3% на початку 2022 року, що є незначним зростанням порівняно з попереднім роком.
2. Розмір інтегрованого ринку: Внутрішній ринок ЄС є найбільшим в світі, з обсягом торгівлі в середньому більше 4,5 трлн євро на рік.
3. Динаміка експорту: У 2020 році країни ЄС експортували товарів на суму понад 2,3 трлн євро, що на 16% менше, ніж у попередньому році, внаслідок пандемії COVID-19.

Однак експорт знову почав зростати у 2021 році, збільшившись на 14,5% за перші 8 місяців.

4. Ступінь регулювання: Єдиний ринок ЄС регулюється значною кількістю законів та нормативних актів. Наприклад, на початку 2022 року на єдиному ринку було понад 80 000 актів ЄС.
5. Інновації: Єдиний ринок ЄС є джерелом інновацій та забезпечує зростання конкурентоспроможності та розвиток бізнесу в регіоні. Звіт також зазначає, що за останні кілька років ЄС продовжує займати лідерську позицію в глобальних інноваційних рейтингах.
6. Створення робочих місць: Єдиний ринок ЄС сприяє створенню нових робочих місць в регіоні. За даними звіту, більше 37 млн людей у ЄС працюють у секторах, що пов'язані зі зовнішньою торгівлею, що становить більше 15% від загальної зайнятості.
7. Цифрові технології: Єдиний ринок ЄС активно впроваджує цифрові технології для поліпшення функціонування ринку. Наприклад, звіт зазначає, що реалізація митних та фіскальних процедур з використанням цифрових інструментів допомагає знизити бюрократію та забезпечити більш ефективний контроль за переміщенням товарів на ринку.
8. Виклики та перешкоди: Звіт також відзначає, що єдиний ринок ЄС стикається з рядом викликів та перешкод, таких як розбіжності між національними законодавствами, високі бюрократичні бар'єри та недостатня координація між країнами-членами. Однак ЄС продовжує працювати над розв'язанням цих проблем для забезпечення стабільного та ефективного функціонування єдиного ринку. [3]

Звіт "Annual Single Market Report 2023" вказує на кілька основних напрямків трансформації Єдиного ринку ЄС, які спрямовані на забезпечення його стійкості та ефективності:

1. Цифрова трансформація: Єдиний ринок ЄС віддає перевагу цифровим технологіям для підвищення своєї конкурентоспроможності. Цифрова трансформація передбачає впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей (IoT), для поліпшення різних аспектів функціонування ринку, таких як логістика, фінанси та митні процедури.
2. Захист прав споживачів: Єдиний ринок ЄС прагне забезпечити високий рівень захисту прав споживачів та забезпечення їх безпеки. Для досягнення цієї мети ЄС активно працює над уніфікацією стандартів та правил в сфері товарів та послуг.
3. Екологічна трансформація: Єдиний ринок ЄС дедалі більше звертає увагу на екологічні питання та прагне сприяти розвитку сталих технологій. ЄС планує впроваджувати нові стандарти екологічної безпеки та дотримуватися зобов'язань, що випливають з Паризької угоди про клімат.
4. Забезпечення зручності та доступності: Єдиний ринок ЄС прагне забезпечити зручність та доступність для підприємців та споживачів. Це включає у себе поліпшення митних та інших адміністративних процедур, зниження бюрократичних бар'єрів, підвищення мобільності та підтримки розвитку трансграничних послуг.
5. Підтримка інновацій: Єдиний ринок ЄС прагне сприяти розвитку інновацій та підтримувати дослідження та розвиток нових технологій. Це включає у себе сприяння стартапам та підприємствам з високотехнологічних секторів, а також розвиток інфраструктури для інновацій та підтримку трансферу технологій.
6. Підтримка малих та середніх підприємств: Єдиний ринок ЄС прагне забезпечити підтримку малих та середніх підприємств, що є основою європейської економіки. Це включає у себе сприяння доступу до фінансування, розвиток бізнес-інкубаторів та прискорення процедур відкриття та реєстрації підприємств. [3]

Ці напрямки трансформації Єдиного ринку ЄС відображають орієнтацію на забезпечення стійкості та ефективності ринку, а також забезпечення його придатності до викликів сучасного світу.

У документі ASMR 2023, опублікованому Європейською комісією, висловлено деякі прогнози щодо подальшого розвитку Єдиного ринку ЄС. Основні перспективи подальшого розвитку Єдиного ринку ЄС включають наступне:

1. Економічне зростання: Єдиний ринок ЄС може продовжувати забезпечувати стійке економічне зростання та підвищувати конкурентоспроможність європейських підприємств у міжнародному масштабі.
2. Цифрові технології: З розвитком цифрових технологій, Єдиний ринок ЄС може стати ще більш гнучким та ефективним, забезпечуючи підтримку онлайн-бізнесів та розширення можливостей для транскордонної торгівлі.
3. Стійкий розвиток: Єдиний ринок ЄС може бути розвинутий в напрямку більш стійкого та зеленого розвитку, забезпечуючи підтримку нових технологій, що дозволяють зменшувати вплив на довкілля та економію ресурсів.
4. Інтеграція ринків: Єдиний ринок ЄС може бути подальше інтегрованим, що дозволить забезпечити більшу гнучкість та конкурентоспроможність, а також зменшити бар'єри для транскордонної торгівлі.
5. Розвиток сфери послуг: Єдиний ринок ЄС може стати ще більш конкурентним у сфері послуг, що дозволить забезпечити більшу різноманітність та якість послуг для споживачів. [3]

Окрім цього, відзначається, що подальший розвиток Єдиного ринку ЄС вимагає продовження реформ та заходів, спрямованих на зниження адміністративних бар'єрів та підвищення гармонізації міжнародних стандартів у сфері бізнесу, охорони здоров'я, безпеки продуктів та інших важливих питань.

Крім того, важливо забезпечити підтримку малих та середніх підприємств, які є головними драйверами економічного зростання ЄС. Наприклад, можливе впровадження спрощеної процедури реєстрації та розширення підтримки фінансування малих та середніх підприємств.

Узагалі, перспективи подальшого розвитку Єдиного ринку ЄС залежать від багатьох факторів, включаючи економічні тенденції, розвиток цифрових технологій, міжнародні відносини та політичну ситуацію в Європі та світі. Однак, за словами Європейської комісії, додаткові зусилля на розвиток та модернізацію Єдиного ринку ЄС мають великий потенціал для забезпечення стабільного економічного розвитку, збільшення конкурентоспроможності та забезпечення благополуччя європейських громадян.

Література

1. Москаленко, Т. Сутність єдиного ринку Європейського Союзу. Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна, 2018. 33, 122-128 с.
2. Presidency Conclusions Brussels European Council 21/22 June 2007. URL: https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/94932.pdf
3. ASMR 2023, European Commission. URL: <https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2023-01/ASMR%202023.pdf>

Наукове видання

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 20 травня 2023 р.)

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 06.06.2023. Формат 60×84/8.

Друк. арк. 17,75. Зам. 23-5780.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру

суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera_kneu@ukr.net

АНОТАЦІЯ

Жарковська В.В. - Розвиток єдиного ринку Європейського Союзу. –

Рукопис.

Кваліфікаційна дипломна робота за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», 2023

Дипломна робота присвячена дослідженню ключових аспектів розвитку єдиного ринку Європейського Союзу (ЄС) з акцентом на його вплив на міжнародні економічні відносини та інтеграцію України. Аналізується сутність, структура та етапи формування єдиного ринку ЄС, визначаються основні критерії та параметри оцінювання його ефективності.

У роботі розглядаються сучасний стан і динаміка розвитку єдиного ринку, визначаються основні проблеми та шляхи їх гармонізації, а також особливості регулювання єдиного ринку. Окрему увагу приділено аналізу міжнародної торгівлі та економічного співробітництва між Україною та ЄС, а також стратегічним напрямом їх інтеграції.

Робота вносить вагомий вклад у розуміння функціонування єдиного ринку ЄС, його структурних характеристик та принципів діяльності. Результати дослідження можуть бути використані при формуванні стратегій економічної інтеграції України до ЄС, а також у бізнес-плануванні на європейському ринку.

Ключові слова: єдиний ринок ЄС, міжнародні економічні відносини, економічна інтеграція, внутрішній ринок, міжнародна торгівля, Україна, Європейський Союз, економічне регулювання.

ANNOTATION

Zharkovska V.V. - Development of the Single Market of the European Union.

– Manuscript.

Qualification diploma work in the specialty 292 "International Economic Relations", 2023.

This diploma thesis is dedicated to the study of key aspects of the development of the European Union's (EU) Single Market, focusing on its impact on international

economic relations and Ukraine's integration. It analyzes the essence, structure, and stages of formation of the EU Single Market, and identifies the main criteria and parameters for evaluating its effectiveness.

The work examines the current state and dynamics of the development of the Single Market, identifies the main problems and ways of their harmonization, as well as the peculiarities of the Single Market regulation. Special attention is paid to the analysis of international trade and economic cooperation between Ukraine and the EU, as well as the strategic directions of their integration.

The work makes a significant contribution to the understanding of the functioning of the EU Single Market, its structural characteristics, and principles of operation. The results of the study can be used in forming strategies for Ukraine's economic integration into the EU, as well as in business planning in the European market.

Key words: EU Single Market, international economic relations, economic integration, internal market, international trade, Ukraine, European Union, economic regulation.